ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

MİKRO FİNANSMAN VE MİKRO KREDİNİN KADIN YOKSULLUĞUNU AZALTMADAKİ ROLÜ VE AFGANİSTAN UYGULAMASI

MİKRO FİNANSMAN VE MİKRO KREDİNİN KADIN YOKSULLUĞUNU AZALTMADAKİ ROLÜ VE AFGANİSTAN UYGULAMASI

Yüksek Lisans Tezi

Abdulhamed MUDAREJ

Eskişehir, 2017

MİKRO FİNANSMAN VE MİKRO KREDİNİN KADIN YOKSULLUĞUNU AZALTMADAKİ ROLÜ VE AFGANİSTAN UYGULAMASI

Abdulhamed MUDAREJ

Yüksek Lisans Tezi

İşletme Anabilim Dalı, Finansman Bilim Dalı

Danışman: Prof.Dr. Güven SEVİL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ekim, 2017

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Abdulhamed MUDAREJ'in "Mikro Finansman ve Mikro Kredinin Kadın Yoksulluğunu Azaltmadaki Rolü ve Afganistan Uygulaması" başlıklı tezi **25 Ekim 2017** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **İşletme (Finansman)** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

		İmza
Üye (Tez Danışmanı)	**: Prof.Dr.Güven SEVİL**	.....
Üye	**: Doç.Dr.Fatih TEMİZEL**	.....
Üye	**: Yrd.Doç.Dr.Alp POLAT**	.....

Prof.Dr.Emel ŞİKLAR
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

26.10.2017

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığım; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Abdulhamed MUDAREJ

Yüksek Lisans Tez Özü

MİKRO FİNANSMAN VE MİKRO KREDİNİN KADIN YOKSULLUĞUNU AZALTMADAKİ ROLÜ VE AFGANİSTAN UYGULAMASI

Abdulhamed MUDAREJ

İşletme Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekim, 2017

Danışman: Prof.Dr. Güven SEVİL

Çoğu kişiye göre, mikrofinans, çok yoksul ailelerin üretici faaliyetlere girişmelerine veya çok küçük işletmelerini büyütmelerine yardımcı olmak amacıyla onlara çok küçük meblağlarda kredi (mikrokredi) açılması ve verilmesi anlamına gelir. Bu çalışmada Afganistan'da mikro finansman sistemi ve mikro kredi alan kadınlar üzerinde nitel uygulamaya yer verilmektedir. Kadınların mikro kredi aldıktan sonra yaşadıkları ekonomik, sosyal, psikolojik değişimleri anlamaya yönelik olan uygulamada görüşme tekniği kullanılmaktadır. Nitel araştırma, Afganistan'da faaliyet gören MISFA'dan kredi kullanan kadınlar ile yapılmıştır. Araştırmada görülmüştür ki mikro kredi kullanan kadınlar kredi kullanmaya başladıktan sonra sosyal ve ekonomik olarak hayatlarında olumlu bir yönde değişiklik algılamaktadır. 10 kadın da mikro kredi kullanımının özgüven, değer artışı, psikolojik yoksulluktan kurtulmak, eşlerinden bağımsız hareket edebilmesi, temel ihtiyaçlar dışındaki istek ve ihtiyaçların karşılanması, psikolojik olarak kendisini iyi hissetmek, aile bütçesine katkıda bulunabilmeleri, ekonomik olarak eşlerinden bağımsız hareket edebilmeleri ve kimseye muhtaç olmadan yaşam sürebilmeleri gibi sebeplerden dolayı aldığını belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluğun Azaltılması, Mikro Finansman, Mikrofinans Prensipleri, Mikro Kredi

Abstract

THE ROLE OF MICROFINANCE AND MICROCREDIT IN WOMEN POVERTY REDUCTION: AN APPLICATION IN AFGHANISTAN

Abdulhamed MUDAREJ

Department of Business Administration

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, October, 2017

Supervisor: Prof.Dr. Güven SEVİL

Microcredit, aims not only at helping poor people but also for them to establish their own businesses. Microcredit is one of the measures used in fighting poverty in many countries. Poverty has been one of the most pressing issues from the past until now. Poverty felt deeply in rural areas have affected women putting them under social and economic pressure. Many solutions have been offered in mitigating the poverty many women go through in most countries which microcredit is one. In this study, the basic knowledge of microfinance programme targeted at Afghan women is explained. The study aimed to determine the effect of microcredit programmes that have impacted on the lives of Afghan women; also to determine what kind of changes that were made in their house budgets, social and psychological lives. Data was collected through interviews. Results of the analyses showed that women who participated in microcredit programs are generally happy with this practice and microcredit has significant positive effects on their economic and social lives. The search shows that 10 women who participated in the microcredit programme used microcredit for self-reliance, feel good psychologically and mentally, feel economic independence from their husbands and can also buy what they want without asking their husbands, and don't struggle with poverty.

Keywords: Poverty Alleviation, Microfinance, Principles of Microfinance, Microcredit

Önsöz

Tez hazırlama sürecinin en başından bitimine kadar destekleyici ve yapıcı tutumuyla birlikte samimi ve ilgili duruşuyla tanıdığım danışmanım Porf.Dr. Güven SEVİL'a, duaları bana güç veren kıymetli aileme, derin bir saygı ve sevgi duyduğum çok değerli arkadaşım Şahin TELLİ'e ve pozitif yaklaşıma sahip tüm arkadaşlarıma desteklerinden ötürü çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

SAYFA

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI……ii

ÖZ.....iii

ABSTRACT.....iv

ÖNSÖZ.....v

İÇİNDEKİLER.....vi

TABLOLAR……ix

KISALTMALAR LİSTESİ.....x

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUK VE YOKSULLUĞUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....5

1.1. Yoksulluğu Çeşitleri ve Sınıflandırma.....7

1.1.1. Gelir Yoksulluk.....7

1.1.2. İnsani Yoksulluk.....7

1.1.3. Objektif Yokaulluk.....8

1.1.4. Sübjektif Yoksulluk.....8

1.1.5. Mutlak Yoksulluk.....9

1.1.6. **Göreli Yoksulluk**.....9

2. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA MİKRO FİNANSMAN MODELİ.....10

2.1. Mikro Finansman.....10

2.2. Mikrofinans Kuruluşu (MFI).....10

2.3. Mikro Finansman Temel Kavramlar ve Yaklaşımı.....11

2.3.1. Refah Yaklaşımı (Welfarist Approach).....12

2.3.2. Finansal Sistem Yaklaşımı (Financial System Approach).....13

2.4. Mikrofinansın Müşterileri.....14

2.5. Mikro Finansman Kuruluş Modelleri.....15

2.5.1. Birlik Modeli.....15

2.5.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli.....15

2.5.3. Topluluk Bankası Modeli.....16

2.5.4. Kooperatif Modeli.....16

2.5.5. Kredi Birlikleri.....16

2.5.6. Grameen Tipi Model.....17

2.5.7. Aracı Kuruluş Modeli 17

2.5.8. Grup Modeli.....17

2.5.9. Bireysel Modeli.....18

2.5.10. Sivil Toplum Örgütü Modeli (STÖ).....18

2.5.11. Grup Baskısı Modeli.....18

2.5.12. ROSCA Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli.....18

2.5.13. Küçük İşyeri Modeli.....19

2.5.14. Köy Bankacılığı Modeli.....19

İKİNCİ BÖLÜM

1. MİKRO KREDİLERİN ORTAYA ÇIKIŞI.....20

1.1. Grameen Bank ve Kuruluşu.....21

1.2. Grameen Bank'ın Çalışma Prensipleri.....22

1.3. Dünyada Mikro Kredi Uygulamaları.....24

1.4. Türkiye'de Mikrofinans Uygulamaları.....29

1.4.1. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi Veriliş Esasları.....31

1.4.2. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin Mikro Kredi Çeşitleri.....32

2. AFGANİSTAN'DA TALIBEN İKTİDARINDAN SONRA ÜLKENİN DURUMU.....34

2.1. Afganistan'ın Temel Ekonomik Performansı.....35

2.2. Afganistan'da Savaştan sonra Bankacılık ve Mikrofinans Kuruluşu.....35

2.3. MISFA Kuruluşu.....37

2.4. MISFA'ın Kadınlar Üzerindeki Etki.....38

2.5. Afganistan'da Mikrofinans Modelleri.....39

2.5.1. Bireysel Kredi Sistemi.....39

2.5.2. Grup Kredilendirme Sistemi.....40

2.6. Mikrofinans Sektörü Desteğinde Devam Eden Bağışçı Destekli Girişimler.....41

2.6.1. Afganistan'a Yapılan İkili ve Çok Taraflı Yardımlar.....43

2.6.2. Dünya Bankası Yardımı 43

2.6.3. USAID (U.S. Agency for International Development.....44

2.6.4. **Asya Kalkınma Bankası Yardımı**.....44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DA MİKRO KREDİ ALAN KADINLAR ÜZERİNDE YAPILAN NİTEL BİR ARAŞTIRMA

1.ARAŞTIRMANIN AMACI.....45

1.1. Araştırmanın Problemi.....45

1.2. Araştırmanın Önemi.....45

1.3. Araştırmanın Kapsamı.....46

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....46

1.5. Araştırmanın Yöntemi.....47

2.VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ.....49

2.1. Veri Analiz Yöntemi.....51

3.BULGULAR VE TARTIŞMA.....53

4.SONUÇ VE ÖNERİLER.....64

4.1.Sonuç.....64

4.2. Öneriler.....65

KAYNAKÇA.....67

ÖZGEÇMİŞ.....71

TABLOLAR LİSTESİ

SAYFA

Tablo 1: Dünya'daki Mikro Kredi Programlarından Yararlanan Kişi sayıları.....26

Tablo 2: Büyüklüklerine Göre Mikrofinans Kuruluşları 31.12.2012 – 2014.....27

Tablo 3: Yıllara Göre Finans Hizmetlerinden Yararlanan Sayıları.....28

Tablo 4: Görüşülen Kadınların Kişisel Bilgileri.....54

KISALTMALAR LİSTESİ

BM: Birleşmiş Milletler

CGAP: Fakirlere Destek Amaçlı Danışmanlık Grubu

TISVA: Türkiye Israfı Önleme Vakfı

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

MFI: Mikrofinans Kurumu

KEDV: Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı

BDT: Bangladeş Para Birimi (Taka)

STÖ: Sivil Toplum Örgütü

WB: Dünya Bankası

DAB: Da Afganistan Bankası

MFK: Mikrofinans Kuruluşu

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

IDA: International Development Association

TGMP: Türkiye Grameen Mikro kredi Programı

ARTF: Afghan Reconstruction Trust Fund

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

ABD: Asya Kalkınma Bankası

AKDN: Ağa Han Kalkınma Ağı

USAID: Amerikan Uluslararası Kalkınma Kurumu

FINCA: The Foundation for Internatinal Community Assistance

MISFA: Microfinance Investment Support Facility for Afghanistan

ARTF: Afghanistan Reconstruction Trust Fund

DFID: Department for International Development

GİRİŞ

Mikrofinans çok kimseye göre, üretici ailelerin yoksulluktan kurtulmalarına imkân sağlaması, küçük işletmelerini büyütmesine ya da iyi bir gelir elde etmelerini amaçlayarak mikrokredi verilmektedir. Zaman dilimiyle, mikrofinans geleneksel resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı bulunmayan yoksulların ve üretilen ürünlerine çeşitli finans gereksinim duydukları anlaşımıyla mikrofinans sektörü daha geniş bir hizmet (kredi, sigorta, tasarruf ve.) şekilde gelişmiştir.

Mikrokredi ilk defa Muhammed Yunus tarafından Bangladeş'te bulunmuş olup ve Jobra köyünde uygulanmıştır. Muhammed Yunus ise savaştan yeni çıkmış ülkesine 1972 yılında yurtdışındaki eğitimini tamamlayıp memleketi Chittagong'a geri dönmüştü. Ancak döndüğünde gördüğü manzara ise şöyleydi: Bangladeş halkının büyük bir çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktaydı ve iç savaşlar halkı yoksulluğun pençesine düşürmüştü. Kendisi bir ekonomist olan Yunus, ders kitaplarında yazan Ortodoks iktisat öğretilerinin gerçek hayatın somut sorunlarına çare bulmaktan uzak olduğunu fark etmişti. Olağan gelen yoksulluk mücadeleleri ve klasik politikalar da sokaktaki insanların açlığına çare bulmakta yeterli değildi. Aslında yoksulluğu bir kader değil, ummanız bir hastalık olarak gören Muhammed Yunus, öğrencileri ile birlikte yoksulluğun nedenlerini araştırıp, Chittagong Üniversitesi' ne yakın köyleri ziyaret etmişlerdir (Adaman ve Bulut, 2007, s. 42).

Yunus Jobra köyüne düzenlediği bir ziyaret esnasında, bambudan tabure yapan bir kadın ile tanıştı. Bu kadın bambudan tabure yapma konusunda oldukça yetenekliydi ve bu konuda ustalaşmıştı. Fakat, tabure imalatında kullanılacak malzemeleri temin edecek kadar parasının olmadığını öğrenmişti. Bu kadın tabureleri yapabilmek için bambuların maliyeti olan 5 taka satıcıdan almakta gün sonunda tabureleri satıcıya 5 taka ve 5 paise ya satmaktadır. Muhammed Yunus Jobra köyüne yaptığı ziyarette bambudan tabure yapan kadın gibi yaptıkları işlerde ustalaşmış ancak finansal kaynağa sahip olmayan 42 kişiyi tespit etmişti. Bu kişilerin sermaye olarak başta 29 dolara ihtiyaçları olduğunu hesaplamıştır. Muhammed yunus bu miktarı ilk olarak alıcılardan borç olarak dağıtmıştır (Kabakçı, Günsoy, 2012, s. 104).

Böylelikle 1976 yılında Jobra köyünde ilk mikro kredi projesini başlatmıştır. Yunus'tan aldıkları kredi ile işleri için gerekli hammaddeyi satın alan üreticiler elde ettikleri gelirle hem yoksulluktan kurtulmuş hem de aldıkları krediyi geri ödemeyi başardılar. Bangladeş'te görülen başarılı uygulamalarla mikro kredi, aradan geçen 40 yıla yakın zamanda dünyadaki birçok ülkeye yayılmıştır. Mikro kredinin bu derece yaygınlaşmasını ve bugün dünyanın birçok ülkesinde faaliyet göstermesini sağlayan özellikleri ise, geleneksel bankacılık sisteminden farklılıklarıdır. Teminat ve kefil istemeyen, geri ödemeleri haftalık ve az miktarda taksitlerden oluşan ve sadece kadınlara verilen mikro kredi uygulaması yoksul kadınların bu krediyi kolaylıkla alıp, gelir getirici herhangi bir faaliyette sermaye olarak kullanabilmesine olanak sağlamaktadır. Afganistan'da ise 2003 yılında MISFA'nın faaliyete geçmesiyle mikro kredi verilmeye başlanmıştır.

Dünya Bankası, MISFA'nın kurulmasına yardım ederek, gelişiminde yakından ilgisini sürdürmüştür. Dünya Bankası, 2003 yılından bu yana, Afganistan Yeniden Yapılandırma Güven Fonu aracılığıyla MISFA'ya donör yardım düzenlemiştir. Ancak MISFA'ya bağışta bulunanlar ARTF mekanizması dışında doğrudan destek mekanizmasını da kullanmışlardır. MISFA'nın en büyük destekçileri Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı ve DFID'dir. CIDA, MISFA'ya yaklaşık 92.51milyon ABD doları, Birleşik Krallık ise yaklaşık 67.28milyon ABD Doları katkı sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri, ARTF mekanizması kullanmayanlar arasında en büyük destek destekçi olmuştur. Danimarka, İsviçre, Avustralya, CGAP, NOVIB, vb. apeks ajansını desteklemişlerdir. Oxfam/Novib, ağırlıklı olarak genel MFI eğitimi ve bireysel örgütlerin rehberliği alanlarında kapasite geliştirme konusunda sınırlı destek sağlamıştır (Safdari, 2013, s. 72).

Kadın yoksulluğunun azalması için kullanılan usullerden biri olan mikro kredinin denenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada, Afganistan'da mikro kredi alan kadınların yoksulluğunu azaltmadaki etkinliği nitel araştırma yöntemiyle denenmiştir. Nitel araştırma, Afganistan'da faaliyet gören MISFA'dan kredi kullanan kadınlar ile yapılmıştır. Araştırmada görülmüştür ki mikro krediye başvurmanın kolay oluşu, mikro kredi almak için prosedürlerin olmayışı

kadınların mikro kredi almasını kolaylaştırmıştır. Aldıkları krediler ile çoğunlukla el örgüsü yapımı, tavukçuluk, hayvancılık, terzilik ve bayan kuaför salonu işletmeciliği faaliyetleri içerisinde yer almaktadırlar. Bu faaliyetleri yapıp, üretip satan kadınlar ekonomik olarak eski durumlarına göre daha iyi şartlardadır. Başka bir araştırmada, Mikrofinans Yatırım Destekleme Tesisi tarafından yaptırılan, kadınların mikrofinans müşterilerinin sadece hane halklarının gelirlerini iyileştirmekle kalmadıklarını, bunun yanında kredilerinin, ailelerinin daha iyi temel hizmetlere, örneğin güvenli içme suyu, sağlık tesisleri, elektrik ve güvenli pişirme yakıtlarına daha fazla erişim sağladığı belirtilmiştir (ARTF Annual Report, 2016, s. 40).

Afganistan'da Taliban hakimiyetinden sonra bankacılık sistemi gelişmekte olup halihazırda 16 ticari banka faaliyet göstermektedir. Afganistan'daki bankacılık tarihi, ülkenin resmi bankacılık sisteminin çökmesine yol açan savaş yıllarının izlerini taşımaktadır. Ülkedeki ticari nitelikli devlet bankaları Bank-e Millie Afghan (Afghan National Bank), Pashtany Bank ve New Kabul Bank'tır. Şu an, Afganistan'da halihazırda mikrofinans hizmeti veren 3 ayrı kesim şöyle sıralanabilir; (i) resmî kurumlar, örnek olarak bankalar (ii) yarı-resmi kuruluşlar, örneğin sivil toplum kuruluşları (STKlar) ve (iii) gayriresmi kaynaklar, örneğin esnaf ve tefeciler. Savaşın sona ermesinden önce, Afganistan'daki bankacılık sektörü yalnızca operasyonel ve ülkedeki resmi ekonomik faaliyetler minimum düzeydeydi. Ticari bankaların fonksiyonları olmadan, ülke, likidite talebini karşılayan gayriresmi kredi piyasasına, para transferi için tek etkili ödeme sistemi olan geleneksel Hawala sistemine dayanıyordu (Shamshad, 2015, s.22).

Afganistan Devleti, dış yardımlarla kurumların kalkınmaya katkı sağlama yoluyla ülkenin fiziki altyapısını güçlendirmek ayrıca Afganistan'ın nüfusuna insani yardımlarda bulunmaktadır. 14 uluslararası konferans 2003/2012 yılları arasında gerçekleştirilmiş olup ve ülkelerin dış yardımlarıyla Afganistan'a çeşitli yardımlarda bulunmuşlardır. Dünya Bankası ve yeni Afgan hükümetinin önde gelen üyeleri, yeni ve hızlı büyümesi beklenen mikrofinans endüstrisinde büyük yatırımlara kanal olma umuduyla tek bir mekanizma kurmak için güçlerini birleştirmiştir (Kabil Ticaret Müşavirliği Raporu, 2013, s. 63).

Son olarak 2012 yılı temmuz ayında Tokyo'da gerçekleştirilen donörler konferansında, Afganistan'a 16 milyar dolar tutarında yardım sağlanması vaat edilmiştir. Bu bağlamda Afganistan'a ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Çin Halk Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Hindistan, İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç ve Türkiye gibi pek çok ülkenin önemli yardımları olmuştur (USAID Raporu 2014, s. 31).

Afganistan 'ın güncel nüfusuna ilişkin tahminler 30 milyon ile 36 milyon arasında değişmekte ve çalışabilir nüfusun 13 milyon kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kırsal nüfusun yaklaşık yarısı yılın belirli kesimlerinde erişilemeyen bölgelerde yaşamaktadır. Elverişli sağlık ve eğitim servislerinden yoksundur. Afganistan'da okuma ve yazma oranı %32 civarında olduğu tahmin edilmekte ve yetenekli iş gücü sıkıntısı çekilmektedir. Bu sebepten dolayı Afganistan eğitim ve sağlık yoksulluğunu daha şiddetli yaşamaktadır (Sadat, Satkowski ve Sarabi, 2015, s. 43).

Toplam kadın müşteri sayısı, 2003 yılından, yani mikrofinans sektörünün Afgan Hükümeti ve bağış topluluğu tarafından kurulduğundan 2015 yılı haziran ayı sonuna kadar yaklaşık olarak yarım milyona; 442.986'a ulaşmıştır. Bu toplamın yüzde altmışı Taliban yönetimi altında, evlerinin dışında bulunmasına izin verilmeyen ve tek başlarına küçük bir işletmeye başlamak için para borçlanmasına izin verilmeyen kadınları temsil etmektedir. Bu bağlamda, Afgan kadınlar için böyle bir gelişme oldukça devrimci olmakla birlikte, bu ölçekte ekonomik fırsatlara erişebilmek çoğu durumda, kadınları aileleri ve toplulukları içindeki karar vericilere dönüştürmektedir (MISFA Report,2016, s. 120;128).

Mikrofinansın devam eden gelişimi, Afgan kadınlarının ekonomik katılımı ile aileleri, komşuları ve toplumu tarafından nasıl algılandıkları üzerine olumlu etkisini göstermiştir. Sonuç olarak, kadınlar ailelerinde karar alma ve satın alma yetkileri ile toplumda daha gelişmiş bir sosyal statüye sahiptirler. Makro düzeyde, Afganistan mikrofinans sektörünün başarısı aynı şekilde dikkat çekici olup, Bangladeş, Pakistan ve Hindistan'daki bazı benzerleriyle karşılaştırıldığında emekleme aşamasındadır (MISFA Annual Report,2016, s. 95;100).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YOKSULLUK VE YOKSULLUĞUN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Dünyada yoksulluk kavramını 1980'li yıllarda başlayan ekonomik, sosyal ve kültürel değişimlerin kalkınması ve gelişmesi tartışmalarında ön plana çıkarmış ve bütün bu değişimlerin yarattığı sorunları da içeren çok büyük bir mesele haline dönüştürmüştür. Yoksulluk, esasen az gelişmişlik sorunu doğurmasıyla beraber gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de önemli bir mesele olarak günümüzde karşımıza çıkmaktadır. Ancak gelişmekte olan ülkelerde hızlı büyümenin yanı sıra sosyal devlet anlayışı, düşük bütçeli aileler için devletin maddi yardım, sağlık, eğitim hizmetleri ve işsizlik sigortası vb. uygulamalarının, az gelişmiş ülkeler oranla daha ağır basması nedeniyle, bu ülkelerde yoksulluk daha az hissedilmektedir. Yoksul ülkelerde ise kaynak kıtlığı, söz konusu hizmetleri sunmada sorunlara yol açarak, yoksulluğun daha fazla hissedilmesine neden olmaktadır (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007, s. 98;99).

Yoksulluk, küresel bir sorundur, Geçmiş 20. Yüzyılın ilk yarısında, paradigmalardaki gelişmelere rağmen, tüm insanlığa refah getirme sözü başarılamamıştır. Şu anki durumuyla, 100 milyon çocuktan fazlası, daha bir ilkokul sınıfına adımını atmamış, yaklaşık 29000 çocuk her gün, kötü beslenme ya da gıdasızlık ve hastalık nedeniyle ölmekte, dünyadaki 1,2 milyardan fazla insan günde bir doların altında kazançla yaşam mücadelesi vermektedir. Dünyadaki yoksul insan sayısının belli başlı bütün ölçütlere göre artış eğilimi içinde olduğu ve önlem alınmadığı takdirde daha da artacağı yönünde görüş birliği bulunmaktadır (Okumuş, 2010, s. 70;77).

Bu sebepten dolayı yoksulluk, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için sorun olmaya devam edecektir. Yoksulluk araştırmalarının yakın bir geçmişe kadar iktisat ağırlıklı bir gelişme göstermiş olmasının bir yansıması olarak neredeyse sadece ekonomik göstergelerin ön plan çıktığı görülmektedir. Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası gibi birçok kuruluşun gündem maddelerinden birini oluşturan yoksulluk ve yoksulluğun önlenmesi konulu çalışmalar göstermiştir ki yoksulluk tek bir boyutu olan bir sorun değildir. Yoksulluk çok boyutlu ve içerisinde ekonomik, sosyal ve kültürel birçok unsuru bulunduran bir sorundur.

Asya ülkelerinde kırsal yoksulluk Latin Amerika ülkelerinde kentsel yoksulluk olarak kendini göstermektedir. Benzer şekilde kimileri için yoksulluk bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamama noktasında, kimileri için de yaşadığı toplumun ortalama yaşam standartlarını yakalayamama noktasında farklı şekillerde kendisini göstermektedir (Çerçi, 2008, s. 19; Alcock, 2006, s. 4).

Dünya literatüründe yoksulluğun ilk anlamlı tanımı, 1901 yılında İngiltere'de Seebohm Rowentree tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre yoksulluk, toplam kazançların, biyolojik varlığın devamı için gerekli olan yiyecek, giyim vb. asgari düzeydeki fiziki ihtiyaçları da içine alan bir tanımdır. Diğer bir tanıma göre yoksulluk yeteri kadar yiyecek elde edememe veya az ya da çok açlık çekme durumudur (Seccombe, 2002, s. 384).

Bu tanımlarda yoksulluk genel olarak hayatta kalmak için gerekli olan temel ihtiyaçların giderilmesinde zorluk çekmek hali olarak tanımlanmıştır. Her ülkenin farklı ekonomik, sosyal ve kültürel yapılara sahip olması, olgulara ve olaylara karşı olan yaklaşımları ve değerlendirmeleri de çeşitlendirmektedir. Benzer şekilde toplumsal farklılıklara, bölgesel faktörlere vb. bağlı olarak yoksulluğa ilişkin birçok kavram geliştirilmiştir. Kaldı ki, yoksulluk için hiçbir zaman tek bir tanım yapılması mümkün olamaz. Zira yoksulluk, eğitim ve sağlık başta olmak üzere bir yönden yoksunluğu içeren bir olgudur (Deaton,2006,s. 10).

1980'li yıllarda ihmal edilen yoksulluk sorununa karşı, WB'nin bakış açısı 1990 yılında hazırlanan "Dünya Kalkınma Raporu" ile tamamen değişmiştir. Bunun sonucunda maddi imkânsızlığa yeniden ilgi gösterilmeye başlanmış, yoksulluk azaltma politikalarına gereken önem verilmediği kabul edilerek, bu sorun ile ekonomik anlamda büyüme özdeşleştirilmiş ve WB'nin en önde gelen amacının da yoksullukla mücadele olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda 1990 dünya kalkınma raporunda yoksullukla mücadele konusunda getirilen öneriler, 1998 öncesi dönemde geri dönüş olarak nitelendirilebilecek unsurlar içermektedir. Bu raporda, yoksulların en çok sahip oldukları üretim faktörü olan emeğe dayalı ekonomik büyüme, sağlık ve eğitim gibi konular ön plana çıkmıştır (Okumuş, 2010, s. 73).

1.1. Yoksulluğu Çeşitleri ve Sınıflandırma

1.1.1. Gelir Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, yaşamını sürdürmek ya da en düşük yaşam seviyesinde olan birey veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimleri karşılayamama durumudur. Gelir yoksulluğu hesaplamada genellikle en düşük hayat standardını sağlamak için lazım olan gelir yoksulluk sınırı olarak tanımlanır. Yoksulluk seviyesi altında bir gelir veya tüketim durumuna sahip olan kişi ve hane bireyleri yoksul olarak adlandırılır. (Okumuş, 2010, s. 70)

Ülkeler içinde kıyaslama yapabilme adına küresel bir yoksulluk sınırı tespit edilmektedir. Fakat bu şekilde belirlenen küresel yoksulluk sınırı, her ülke için belirtilen yoksulluğun analizini yapabilmek adına faydalı olamamıştır. Bu amaçla, ülkenin içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik koşulları yansıtan bir yoksulluk sınırına ihtiyaç vardır. Homolog şekilde, bir ülke içindeki çeşitli bölgelere yönelik olarak da (kırsal alanlar-kentsel alanlar gibi) farklı yoksulluk sınırları tespit edilebilir (Aktan ve Vural, 2002, s.32).

1.1.2. İnsani Yoksulluk

İnsani kalkınma kavramından ilk olarak 1990 yılında UNDP tarafından yayınlanan İnsani Kalkınma Raporunda bahsedilmiştir. İnsani yoksulluk kavramı, refah bir yaşam, maddi olanaklar ve temel ihtiyaçlarının yanı sıra insani kalkınmanın karşılanabilmesi için sosyal, kültürel ve iktisadi bazı olanaklara sahip olmanın da gerekli olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Bundan dolayı asgari ihtiyaçların daha fazla parasal refahın söz konusu insani yoksulluk, bir kısım insanın refah bir yaşam imkânına sahip olmaması anlamına gelmektedir. Zira yoksullar sadece gelirden ve kaynaklardan yoksun kalmazlar; bununla birlikte, imkanlardan da mahrum kalırlar. Bu bireylerin sosyal alanda dışlanması, iş imkanlarının az olması ve finansal piyasalara erişmeleri zor olmaktadır.

Eğitim düzeyinin düşük olması yoksulların yaşam kalitelerini ve iş bulma imkanlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Yetersiz beslenme ve sağlık hizmetlerinden faydalanamamaları yoksulların yaşam sürmelerini olumsuz yönde etkilemektedir (Aktan ve Vural, 2002, s. 33). 1997 yılında UNDP tarafından geliştirilen "İnsani Yoksulluk İndeksi (Human Poverty Index-HPI)" ile insani açıdan ortaya çıkan yoksulluğun ölçülmesi mümkün olmuştur.

1.1.3. Objektif Yoksulluk

Nesnel yaklaşımlar, belirli bir zamanda gerçekleşen gelir, tüketim harcamaları ya da yaşam için gerekli asgari düzeyde karşılamak gibi ölçülerle belirlenmesidir. Başka bir deyişle yoksulluğu nelerin meydana getirdiği ve kişileri yoksulluktan kurtarmak için nelerin gerektiği konusunda önceden belirlenmiş normatif değerlendirmeleri içerir. Burada kastedilen normatif ölçütler; tüketim harcamaları, alınması gereken günlük kalori miktarı gibi somut değişkenlerdir. Bu doğrultuda düşünenler, bireylerin her zaman kendileri için neyin iyi olacağını değerlendiremeyeceğini savunmaktadırlar. Bu nedenle yoksulluğun ölçülmesinde kullanılan hemen hemen bütün yöntemler objektif yaklaşımı benimsemekte ve yoksulluğun tanımlanmasında asgari gereksinimi üzerinde durmaktadır (Temiz, 2013, s. 10). Örneğin; günde 1,25 ABD dolarının altında bir gelire sahip bireylerin sayısı, günlük 2400 kilokalorinin altında kalanların sayısı şeklindeki değerlendirmeler objektif yoksulluk göstergeleridir. Normatif ölçütler, yoksulluğun nedenlerini ve bireyleri yoksulluktan kurtarma yöntemlerinin değerlendirilmesinde kullanılır (Okumuş, 2010, s. 74).

1.1.4. Sübjektif Yoksulluk

Öznel yoksulluk yaklaşımı, yoksulluğun tanımlanmasında bireylerin tercihlerine önem verir ve yoksulluğun tanımlanmasını bireylerin ve kişilerin elde ettiği toplam faydanın değerlendirmelerine bırakır. Başka bir tanıma yoksulluğun nesnel ölçütlerinden ziyade bireylerin kendilerini yoksul olarak görüp görmedikleri ile ilgili bir tanımdır. Bu yaklaşımda bireyler her zaman kendileri için neyin en iyi olduğunu değerlendirme yeteneğine sahip değildir.

Örneğin, yoksulluğun ölçümünde kullanılan hemen hemen tüm yöntemler objektif yaklaşımı benimseyerek asgari besin gereksinimi konusu üzerinde durmakla beraber, esasen her birey tükettiği yiyecek miktarı ve türleri konusunda farklı farklı değerlendirme ve tercihlere sahiptir. Bazıları hayatta kalabilmek için gerekli olan gıda maddelerini tercih ederken, diğer bazları bu türden yiyecekleri tercih etmeyebilir. Bu nedenle, hane halklarının ve bireylerin değerlendirmelerine göre yoksulluğu tanımlayan sübjektif yaklaşım, yoksulluğun makro düzeyde ölçülmesinde önemli sorun ve karışıklıklara yol açabilmektedir (Okumuş, 2010, s. 74).

1.1.5. Mutlak Yoksulluk

Yoksullukla ilgili temel yaklaşımlardan birisi olan mutlak yoksulluk kavramı ilk kez İngiltere'de J. Rowntree tarafından tanımlanmıştır. Mutlak yoksulluk yaklaşımı, bireylerin yaşamak için en alt düzeyde sürdürebilme yeteneği ya da yeterli kaynağa sahip olamama durumu olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımlama yaşamda kalabilmek için gerekli mal ve hizmetlere olan ihtiyaçların karşılanamaması durumudur. Özellikle açlık boyutuna varan ağır beslenme sorunlarının yaşandığı ülkelerde mutlak yoksulluk, en temel yoksulluk kriteri olmaktadır. Öte yandan, tanımlamada yer alan yaşamı devam ettirmeye yetecek kadar gelirden anlaşılması gerekenin göreli olduğu konusu dikkatlerden kaçmamalıdır (Alcock, 2006, s. 64).

Mutlak yoksulluk dar anlamda salt gıda harcamaları, geniş anlamda ise barınma ve giyim gibi gıda dışı harcamaları da kapsayan bir yaklaşımla ele alınabilmektedir. Günümüzde pek çok az gelişmiş ülkede, mutlak yoksulluk sınırı; en az kalori ihtiyacını karşılayacak gıda sepetinin maliyeti yanı sıra gıda dışı harcamaları da dikkate alacak şekilde oluşturulmaktadır. Mutlak yoksulluk, temel ihtiyaçların karşılanamaması noktasında reel geliri belli bir düzeyin altında yaşayanların sayısı olarak hesaplandığı için, yoksulluğun ölçülmesinde kişi sayısı indeksine de karşılık gelmektedir (Smith, 2003, s. 206).

1.1.6. Göreli Yoksulluk

Göreli yoksulluk, kişilerin sosyal bir varlık olduğunu kabul etmekte ve bireylerin ortalama refah düzeyinin belli bir oranın altında kalması durumuna denir (Korkmaz ve Bayramoğlu, 2007, s. 100). Göreli yoksulluk, gelir dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtmaktadır. Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı gibi birçok göreli yoksulluk göstergesi hem yoksulluğun seviyesine hem de toplumdaki sosyal duruma işaret etmektedir (Alcock, 2006, s. 17).

Yoksul kesim ile diğer kesimlerinin gelirlerinde göreli fark da göreli yoksulluğun yaygın olarak kullanılan bir diğer ölçüsüdür. Göreli yoksulluk bir kişinin veya grubun yaşam düzeyini kendisinden daha yüksek gelire sahip bir referans gurubunun geliriyle karşılaştırması sonucunda ortaya çıkan bir olgudur (Deaton, 2006, s. 11).

2. YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA MİKRO FİNANSMAN MODELİ

2.1. Mikro Finansman

Mikrofinans çok kimseye göre, üretici ailelerin yoksulluktan kurtulmalarına imkân sağlaması, küçük işletmelerini büyütmesine ya da iyi bir gelir elde etmelerini amaçlayarak mikrokredi verilmektedir. Zaman dilimiyle, mikrofinans geleneksel resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı bulunmayan yoksulların ve üretilen ürünlerine çeşitli finans gereksinim duydukları anlaşımıyla mikrofinans sektörü daha geniş bir hizmet (kredi, sigorta, tasarruf ve.) şekilde gelişmiştir.

Dünya Bankası, yoksulluk konusunu ülkelerin bir iç sorunu olarak gördü ve Güney Sahra, Güney Amerika ve bazı başka ülkelerdeki ilk denemeler 30 yıl kadar daha geriye gitmesine rağmen, mikrokredi uygulaması 1980li yıllarda yaygınlaşmaya başlamıştır. Mikro kredinin amacı belirli hedeflere yönelik kalkındırma ödünç verme ve kredi açma masraflarını karşılayabilecek düzeyde faiz oranları uygulayarak ve alternatif kredi kaynağı gayri resmi sektör olan müşteri grupları üzerinde odaklaşarak kurtulmasıdır. Bunun sonucunda, faaliyetin odak noktası, hedeflenmiş belirli sektörleri desteklemek amacını güden mali destekli kredilerin hızla kullandırılmasından, yoksullara hizmet etmek amacına yönelik sürdürülebilir mahalli finans kuruluşlarının kurulmasına kaydı. Mikrokredi, açıkça politik görünmekten kaçınan bir özel (kâr amacı gütmeyen) sektör inisiyatifiydi ve bundan dolayı, kalkındırma amaçlı ödünç verme faaliyetlerinin diğer şekillerinin hemen hemen tümüne kıyasla daha iyi bir performans gösterdi. Geleneksel olarak, mikrofinans, çok standardize edilmiş bir kredi ürünü vermek üzerinde odaklanmıştı. Diğer bütün insanlar gibi yoksullar da malvarlığı sahibi olmak, tüketimi stabilize etmek ve kendilerini risklere karşı korumak için çok çeşitli finansal araç ve enstrümanlara gereksinim duyarlar.

2.2. Mikrofinans Kuruluşu (MFI)

Mikrofinans kuruluşu, çok yoksullara finans hizmetleri sunan bir kuruluştur. Mikrofinans kuruluşlarının çoğu, düşük gelir düzeyindeki nüfusun belirli kesimlerine yardım etmek amacını güden sivil toplum örgütleri ve kuruluşlarıdır. Bu kuruluşların hemen hemen tümü mikrokredi verirler ve genel

olarak kamudan değil, sadece bu kredilerin borçlularından küçük miktarlarda tasarrufları geri alırlar. Mikrofinans endüstrisinde, mikrofinans kuruluşu terimi, bu tip hizmetleri vermek amacıyla kurulmuş çok değişik ve farklı kuruluşları anlatmak amacıyla kullanılmaktadır: örneğin, sivil toplum örgütleri, kredi birlikleri, kooperatifler, özel ticaret bankaları ve banka dışı finans kuruluşları (bazıları sivil toplum örgütlerinden özel imtiyazlı kuruluşlara dönüşmektedir) ve devlet bankalarının belirli bölümleri gibi.

"Mikrofinans kuruluşu" denilince çoğumuzun aklına ilk gelen izlenim, mikrofinans kuruluşlarının bir finansal sivil toplum örgütü, yani hemen hemen tamamen ve sadece finans hizmetleri vermek amacını güden bir sivil toplum örgütü olduğudur; çoğu durumda, mikrokredi sivil toplum örgütlerinin genel kamudan tasarruf mevduatı toplamalarına izin verilmez. Birkaç yüz sivil toplum örgütünden oluşan bu grup, bütün dünyada önce mikro kredinin, daha sonra da mikro finansın gelişmesini sağlamıştır. Bunların çoğu, genellikle ve yaygın olarak "en iyi uygulama" kuruluşları olarak anılan bir grubu oluşturur.

Bunlar, mahalli topluma dayanan finansal aracılardır. Kredi birlikleri ve inşaat kooperatifleri gibi bazıları üyelik bazlı kuruluşlardır. Diğerleri ise mahalli girişimciler veya belediyelerin sahip olduğu ve yönettiği kuruluşlardır. Bu kuruluşların müşteri tabanı finansal sivil toplum örgütlerinin müşteri tabanından daha geniştir ve onlar da kendilerini resmi finans sektörünün bir parçası olarak görmektedirler. Ülkeden ülkeye farklılık arz etmesine ve bu kuruluşların finansal sivil toplum örgütleri kadar pazara ulaşmak gibi bir amacı olmamasına rağmen, yoksul insanların çoğu bu tip kuruluşlara erişim olanağına sahiptir.

2.3. Mikro Finansman Temel Kavramlar ve Yaklaşımı

Mikro finansman yeni bir kavram olup, öncesinde mikro kredi kavramı daha yaygın olarak kullanılmaktaydı. Son yıllarda ve özellikle 2005 yılından itibaren mikro finansman kavramının kabul görmesi ve yaygınlaşması hızla artmakla birlikte, mikro finansmanın üzerinde fikir birliği yapıldığı tek bir tanımı bulunmamaktadır. CGAP'ye göre; mikro finansman sosyal hedef ve hizmetlerle, bankacılık hizmetlerini birleştiren uzmanlaşmış bir alandır. Bir diğer tanımlamaya göre de düşük de olsa düzenli bir gelire sahip bireylerin dönemsel olarak geri ödemleri üzerine yapılandırılmış bir sistemdir. Bir üçüncü tanımlama

ise şöyledir: Düşük gelirli girişimcilere küçük miktarlı fon sağlamak mikro finansman olarak tanımlanmaktadır (Economist Intelligence Unit, 2009, s. 4). Bir başka tanımlama da Grameen Trust (Grameen Vakıf) tarafından mikro finansman sektörüne ilişkin olarak yapılmıştır. Bu tanımlamaya göre; mikro finansman faaliyetlerini yerine getiren, kâr amaçlı veya kâr amacı gütmeyen profesyonel kuruluşlardan oluşan sektör mikro finansman sektörü olarak tanımlamaktadır. Benzer şekilde, tasarruf ve kredi hizmetleri dahil olmak üzere finansal hizmetlerin yoksullara ulaştırılması WB tarafından mikro finansman olarak tanımlanmaktadır. (Davis ve Khosla, 2006, s. 5).

Mikro finansman yönetiminde sadece maddi yoksullukla mücadele değil, grup oluşturma, güven hissi yaratma, finansal alanda eğitim verme gibi sosyal işlevlerin sağlanması ile yoksulların topluma entegresi ve bu sayede geniş tabanlı bir toplumsal kalkınma hedeflenmektedir. Bu amaçla, mikro finansman yönteminin dünyada çok çeşitli uygulamaları gerçekleştirilmiş, hibe ve yardım programlarından farklı olarak kredi ihtiyacı duyan kişilerin emek piyasasına entegre olmasını sağlamak ve sağlıklı bir Pazar ekonomisinin işleyişine katkıda bulunmak gibi misyonlar mikro finansmanın nihai amacı olarak görülmüştür.

2.3.1. Refah Yaklaşımı (Welfarist Approach)

Refah yaklaşımında yoksulların piyasa kredi faiz oranından borçlanabilmeleri, görülmemektedir. Finansal hizmetleri sağlayan kuruluşların yardım bağışlarla ve devlet destekli fonlarla finansal sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Refah yaklaşımının savunucularına göre, mikro finansmanın hedefi yoksulluğun azaltılması ve toplum içerisinde yoksulların konumunun güçlendirilmesidir. Finansal sürdürebilirliği başarmış olan bir mikro finansman tedarikçisi, yoksulların yaşamlarında bir iyileştirme yaratamıyorsa gerçek anlamda başarılı sayılamaz (Gulli, 1998, s. 2).

Kalkınma iktisatçılarına göre; kırsal kesimin ekonomik gelişmesi için tarımla uğraşan kesime kredi sağlanması zorunludur. Arz yönlü borç verme yaklaşımı olarak da tanımlanan bu yaklaşıma göre; tarımsal kesim çalışanlarının sermaye yetersizliği sıkıntısı vardır ve/veya finansal hizmetlere erişimleri sınırlı veya hiç mümkün değildir. Tarımsal kesim çalışanlarının ancak hasat sonrasında gelir elde edecekleri düşünüldüğünde, hasat mevsiminin başında ihtiyaç duyulan

sermayenin bir şekilde karşılanması gerekmektedir. Bu ihtiyaçların tarımsal kesim çalışanları tarafından formel finans sektöründen temin edilmesinin mümkün olmaması durumunda, genellikle enformel sektörden karşılanmak zorunda kalınmaktadır. İşte tam bu noktada, tarımsal kesim çalışanlarının bu türden ihtiyaçları devlet kredileriyle birlikte çeşitli sosyal hizmetleri de sağlayan, sosyal motiveli bir finans mekanizması olan mikro finansman ile kapatılmaktadır.

2.3.2. Finansal Sistem Yaklaşımı (Financial System Approach)

Talep yönlü bir yaklaşım olan bu yaklaşım, borç alan ile borç veren arasında fon transferini sağlayan geleneksel finansal aracılık yöntemidir. Finansal sürdürülebilirliği esas olup, bağış, yardım veya çeşitli finansal yardımlardan güç alan bir mikro finansman hizmeti sağlayıcısının global ölçekte başarılı olması mümkün değildir. Piyasa kredi faiz oranından kredi kullanma kapasitesi olanların müşteri olarak kabul edildiği finansal sistem Yaklaşımı'nda maliyetlerde etkinlik ve tasarruflar öncelikli konulardır (Gulli, 1998, s. 1;3). Montgomery ve weiss (2004:1-6) çalışmasında ise; mikro finansman uygulama yöntemlerinde üç yaklaşım tanımlanmıştır.

- Kredi Birlikleri Yaklaşımı (Credit Unions Approach)
- Sivil Toplum kuruluşu (STK) Yaklaşımı NGOs Approach)
- Ticari Bankacılık Yaklaşımı (Commercial Bankig Approach)

Hiç kuşku yok ki; Ticari bankacılık Yaklaşımı talep yönlü iken, Sivil Toplum Kuruluşu Yaklaşımı da arz yönlü yaklaşım olarak tanımlanabilir. STK yaklaşımında hedef müşteri kitlesi kesinlikle yoksullar ve toplumun dezavantajlı kesimidir. Değerinde ise; özellikle mikro işletmelere finansal hizmet ve ürün sunma misyonu vardır. Dolayısıyla; bu yaklaşımın benimsendiği mikro finansman uygulamalarında fon kaynağı olarak mevduat ve öz sermayeden yararlanılmaktadır. Halbuki, STK'lar fon kaynağı olarak bağış, yardım gibi tamamıyla dış finansmana bağımlıdırlar. Her iki yaklaşımında güçlü ve zayıf yanları mevcuttur. Etik mikro finansman uygulaması olan STK yaklaşımı, yoksullara, en yoksullara ve dezavantajlı kesimlere finansal hizmet götürmeye odaklandığından, erişimde derinlik anlamında diğer yaklaşıma göre daha üstündür. Müşterilerine sadece finansal hizmet sağlamakla yetinmeyen STK'lar,

aynı zamanda çeşitli eğitim ve destekler de vererek, hayat standardının yükseltilmesine daha kombine bir yaklaşım sergilerler. Ticari bankacılık yaklaşımı ise; tasarrufların mobilitesinin sağlanarak ticari kredilere erişimi mümkün kılmaları diğer yaklaşımda mevcut olmayan bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. STK'ların kurumsal yönetim, kısıtlı fon kaynağı gibi konularda ciddi zayıfları bulunurken; ticari bankacılık yaklaşımıyla mikro finansman sağlayan MFK'ların yoksulları ve dezavantajlı kesimleri müşterileri olarak görmemeleri etik anlamda zincirin en zayıf halkasıdır. Kredi Birlikleri Yaklaşımı ise; müşterileri üyelerinden oluşan, daha çok kırsal kesime finansal hizmet götürülmesi hedefinden dolayı, diğer iki yaklaşımdan farklılaşmaktadır. Anlaşılacağı üzere, mikro finansman uygulamalarına yaklaşımların sınıflandırılmasında çeşitlilikler ve farklılıklar mevcuttur (Okumuş, 2010, s. 140). Ancak finansal sistem yaklaşımı veya Ticari Bankacılık Yaklaşımı'nın serbest Pazar ekonomisiyle daha uyumlu olması nedeniyle, mikro finansman uygulamalarında son 20 yıldır bu yaklaşımın daha fazla tercih edildiği gözlemlenmektedir (Husain, 2008, s. 38;42).

Kanaatimizce, sınıflandırmanın ve çeşitlendirmenin çok da bir önemi yoktur. Burada önemli olan mikro finansman uygulamalarında yaklaşımının etik mi yoksa ticari mi olduğunun ayırımıdır. Bilindiği üzere; etik mikro finansman yaklaşımını diğerinden ayıran iki önemli unsur bulunmaktadır: Birinci unsur; finansal sürdürülebilirlik, ikincisi de finansal güç alan mikro finansman uygulamalarının bu anlamda etik olmaktan uzaklaşmış oldukları iddia edilebilir (Torra ve Vento, 2006, s. 17). Yoksul insanlar resmi finansal sektör aracılığıyla sağlanan hizmetlere nadiren ulaşabilmektedir. Finans sektörleri geniş ve derin olan gelişmiş ülkeler her geçen gün hızla artan finansal yeniliklerden faydalanırken, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki yoksul kesim bu olanaklardan mahrum kalmaktadır.

2.4. Mikrofinansın Müşterileri

Tipik mikrofinans müşterileri, resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı bulunmayan düşük gelirli kişilerdir. Mikrofinans müşterileri, normalde, genellikle kendi evinde çalışan serbest meslek sahibi girişimcilerdir. Kırsal alan ve bölgelerde, genellikle küçük çiftçiler ve gıda işleme ve küçük esnaflık gibi

düşük gelir getiren faaliyetlerle iştigal eden kişilerdir. Kentsel alan ve bölgelerde ise, mikrofinans faaliyetleri daha çeşitlidir ve dükkân sahipleri, hizmet sağlayıcılar, zanaatçılar, seyyar satıcılar, vb. gibi grupları kapsar. Mikrofinans müşterileri, yoksullar ya da yoksul olmayan ve oldukça istikrarlı bir gelir kaynağı bulunan, fakat korunmasız olan kişilerdir. Pek çok sebeple, geleneksel resmi finans kuruluşlarına erişim olanağı ile gelir düzeyi arasında ters orantı vardır: ne kadar yoksulsanız bu finans kuruluşlarına erişim olanağınız o kadar düşüktür.

Öte yandan, büyük olasılıkla, ne kadar yoksulsanız, gayri resmi finansal düzenlemeler o kadar pahalı veya külfetli olacaktır. Ayrıca, gayri resmi finansal düzenlemeler belirli finans hizmeti gereksinimlerine uygun olmayabilir ya da sizi bir şekilde dışlayabilir. Bu dışlanmış ve yeterince hizmet alamayan pazar kesiminden bireyler de mikrofinans müşterileri olurlar. Mikrofinansın kapsamına giren hizmet tipleri kavramını genişlettiğimizde, mikrofinans müşterilerinin yarattığı olası pazar da genişler ve büyür.

2.5. Mikro Finansman Kuruluş Modelleri

"Global Development Research Center, Virtual Library on Micro Credit" koordinatörlerinden Hari Srinivas tarafından yapılmış olan sınıflandırmaya göre 14 adet mikro finansman kuruluş modelinden söz edilmektedir.

2.5.1. Birlik Modeli

Bu mikro finansman kuruluşu modelinde, hedef topluluk kendi içinde bir birlik oluşturarak mikro finansman hizmetleri vermektedir. Topluluklar gençlik grubu, kadın toplulukları olduğu gibi, bir siyasi dini veya kültürel görüş etrafında toplanan kişiler olabilirler ve mikro işletmeler ve diğer çalışma konularda destek verebilirler. Bazı ülkelerde "birlikler" hukuki dayanağa dayalı olarak bazı imkanlara da sahip olabilirler. Vergi indiriminden yararlanabilirler, aidat toplayabilirler benzemektedir.

2.5.2. Garanti Sağlayan Kuruluş Modeli

Geleneksel bankacılıkta bir başka banka garantisi, ticari bankadan kredi sağlanması için gerekmektedir. Mikro finansman sisteminde bu garanti bir başka ticari banka yerine, dışarıdan bir hükümet kuruluşu veya bir hibe veren kuruluş veya benzer kuruluşlarca düzenlenebileceği gibi, içerden üyelerin tasarrufları

teminat gösterilerek düzenlenebilir. Sağlanan garanti çerçevesinde kredi doğrudan bir kişiye verilebilir veya oluşturulmuş bir grup yararlanabilir. Garanti altına alınmış olan fonlar; kredi koşullarının iyileştirilmesi ve sigorta ödemeleri gibi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Çeşitli uluslararası ve Birleşmiş Milletler Kuruluşları, ulusal kuruluşlar, bankalar ve sivil toplum örgütleri kendi kullandırabilecekleri veya mikro kredi programları başlatmak için başvurabilecekleri, uluslararası ve ulusal garanti fonları oluşturmaktadırlar.

2.5.3. Topluluk Bankası Modeli

Topluluk bankası modelinde tüm topluluğa bir ünite olarak muamele edilir ve yarı resmi veya resmi kuruluşlar oluşturularak, mikro kredi dağıtılır. Bu kuruluşlar genellikle, sivil toplum örgütleri veya diğer organizasyonların yardımları ile oluşturulur ve öncelikle topluluk üyelerini, topluluk bankasının çeşitli finansman faaliyetleri hakkında eğitir. Bu kuruluşların yapılarında, gelir yaratıcı projeler veya tasarruf imkanları olabilir. Çoğu örnekte, topluluk bankaları, aynı zamanda daha geniş topluluk kalkınma programlarının birer parçası olup, finansman imkanını, ana amaç için bir teşvik unsuru olarak kullanmaktadır.

2.5.4. Kooperatif Modeli

Kooperatif; ortak ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçları ve taleplerini karşılamak amacıyla isteğe bağlı olarak bir araya gelen kişilerce oluşturulmuş, ortaklaşa sahip olunan ve demokratik olarak kontrol edilen işletmelerdir. Bazı kooperatifler, üye finansmanı ve tasarruf faaliyetleri gibi konuları da kuruluş amaçları içinde almaktadır.

2.5.5. Kredi Birlikleri

Kredi birlikleri, üyelerce idare edilen ve kendi üyelerine yardımcı olmak üzere oluşturulmuş finansman kuruluşlarıdır. Belirli bir grup veya organizasyonun tasarruflarını birlikte çalıştırmayı kabul eden ve birbirlerine makul faiz oranlarıyla kredi vermek amacıyla bir araya gelen üyelerce organize edilirler. Üyelerin bir ortak noktaları olur: aynı kuruluşta çalışabilirler, aynı kiliseye bağlı olabilirler, işçi kuruluşuna üye olabilirler, sosyal bir gruba dahil olabilirler, aynı toplumda çalışıyor veya yaşıyor olabilirler.

2.5.6. Grameen Tipi Model

Grameen modeli Bangladeş'te Prof. Muhammed Yunus tarafından başlatılan yoksul kesime yönelik kuruluş olan Grameen Bankası modelinden ortaya çıkmıştır. Esas olarak aşağıda anlatılan metot uygulanmaktadır: On beş - yirmi köy civarında bir bölgeyi kapsayacak şekilde, bir bölge yöneticisi ve birkaç banka çalışanından bir banka ünitesi oluşturulur. Yönetici ve çalışanlar ilk önce köyleri ziyaret ederek yerel ortamı incelerler ve muhtemel müşterileri tespit ettikleri gibi amaçlarını, fonksiyonlarını ve bankanın çalışma şeklini yerel halka anlatırlar. Olası borçlulardan beş kişilik gruplar oluşturulur ancak ilk aşamada sadece ikisi kredi vermek üzere seçilir. Grup üyelerinden kredi almış olan ikisi, anapara ve faizi elli haftalık süre içinde ödediği takdirde geri kalan grup üyeleri kredi almaya hak kazınırlar. Bu kısıtlamalar nedeniyle, kişilerin ödemelerinin muntazam olması için diğerlerinin baskısı olmaktadır. Bu durumda grubun ortak sorumluluğu, bir yerde kredinin teminatı görevini yerine getirmektedir.

2.5.7. Aracı Kuruluş Modeli

Aracı kuruluş modelinde, borçlu ve alacaklı arasında bir aracı kuruluş bulunmaktadır. Burada aracı kuruluş özellikle borçluların kredi bilincine kavuşmasında ve eğitiminde önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin tasarruf programları başlatarak, borç alacakların kredi verilmeye uygun seviyeye gelmelerini sağlamaktadırlar. Aracılar tarafından geliştirilen bağlantılar, fon sağlama, program bağlantıları, eğitim ve öğretim ve araştırma gibi konuları kapsayabilir. Bu faaliyetler uluslararası seviyeden, ulusal seviyeye, bölgesel seviyeden yerel ve bireysel seviyeye kadar her çeşit seviyede yer alabilir. Aracılar bireysel olabildiği gibi, sivil toplum örgütleri, mikro-kredi programları ve ticari bankalar (devletçe finanse edilen programlarda) olabilir.

2.5.8. Grup Modeli

Bu model Grameen, topluluk bankacılığı, köy bankacılığı, grup baskısı modeli gibi modellere benzemektedir. Bu modelde ana felsefe, bireysel olarak hareket edildiğinde karşılaşılan güçlükleri ve zayıflıkları bertaraf etmek için grup olarak hareket ederek, ortak bir sorumluluk ve teminat altına girmektir. Fonlar bireylere değil gruplara aktarılmaktadır. Bireylerin bir araya gelmeleri farklı amaçlara hizmet edebilir: eğitim, ortak pazarlık gücü, baskı grubu oluşumu, vb.

2.5.9. Bireysel Modeli

Bu modelde mikro krediler doğrudan borçluya verilmektedir. Burada bir grup oluşumu veya geri ödenmenin garanti edilmesi için grup baskısı gerekmemektedir. Bireysel model, birçok durumda "kredi artı" programının bir parçasıdır ve bu programlarda eğitim, beceri gelişimi gibi diğer sosyal ve ekonomik hizmetlerde sağlanmaktadır.

2.5.10. Sivil Toplum Örgütü Modeli (STÖ)

Sivil toplum örgütleri mikro kredi alanında anahtar konumundadırlar. Çeşitli boyutlarda aracılık rolü oynamışlardır. Sivil toplum örgütleri (STÖ) mikro kredi programlarının başlatılmasında ve katılımında aktif rol oynamışlardır. Buna gerek toplum içinde gerek ulusal ve uluslararası hibe veren kuruluşlar için de mikro kredinin öneminin anlaşılmasına yardımcı olmakta dahildir. Topluluklar ve mikro kredi organizasyonları için kaynaklar ve araçlar geliştirerek gelişmelerini sağlamışlar ve başarılı uygulamaları belirlemişlerdir. Aynı zamanda mikro kredi uygulamaları ve ilkeleri hakkında bilgi temini için imkanlar yaratmışlardır. Bunların içine yayınlar, çalışma grup toplantıları ve seminerler ve eğitim programları girmektedir.

2.5.11. Grup Baskısı Modeli

Grup baskısı borçlularla, proje katılımcıları arasında ahlaki ve diğer bağlantılar yoluyla mikro kredi programlarında geri ödemeyi ve katılımı temin etmeye çalışır. Baskı grupları: borçlu grubun diğer üyeleri olduğu gibi (burada ilk borçlu krediyi geri ödemediği sürece diğerleri kredi alamamaktadır. Dolayısıyla ilk borçlunun geri ödemesi için baskı olmaktadır.); Topluluk liderleri (genellikle dışarıdan bir sivil topluluk örgütünce seçilen ve eğitilen); sivil toplum örgütünün kendisi ve bölge sorumluları veya bankalar olabilir. Uygulanan "baskı" geri ödemeyen borçluya sık ziyaretler olabileceği gibi, topluluk toplantılarında isimleri açıklanarak borcunu ifa etmesi istenebilir.

2.5.12. ROSCA (Rotating savings and credit associations) Döner Tasarruf ve Kredi Birlikleri Modeli

Döner tasarruf ve kredi birlikleri, ortak bir fona düzenli katkıda bulunmak üzere bir araya gelen bireylerin, her bir bireye bir seferde toplu para aktardığı bir grup esasına dayanır. Örneğin 12 kişilik bir grup 12 ay boyunca her ay kişi

başına 100 USD $ toplayabilirler. Her ay toplanan 1.200 USD $ topluluğun bir üyesine verilir. Böylece, bu üye diğer üyelere bu düzenli aylık katkılardan borç para verebilir. Sırası gelip toplu parayı aldıktan (gruptan borç aldıktan) sonra tutarı düzenli olarak, sonraki aylık katılımlarıyla geri öder. Toplu parayı kimin alacağına karar vermek oy birliği ile, çekilişle veya üzerinde anlaşılan herhangi bir yolla olabilir.

2.5.13. Küçük İşyeri Modeli

"Kayıt dışı sektör" hakkındaki daha önceleri var olan görüş bu sektörde bulunanların sadece hayatını devam ettirmek için, düşük verimlilikle çalışan ve çok düşük katma değer yaratan birimlerden oluştuğu şeklinde idi. Ancak bu görüş değişti ve istihdam yaratmak, gelir arttırmak ve ihtiyaç duyulan hizmetleri sağlamak için; küçük ve orta ölçekli işletmelere daha fazla önem verilmeye başlandı. Bu tip işletmeler için uygulanan politikalar, genellikle eğitim, teknik tavsiyeler, yönetim ilkeleri ve benzeri destekleme sistemleri gibi doğrudan müdahaleler ile piyasa koşullarına hazırlanmak veya satış imkanları gibi dolaylı müdahaleler üzerinde, odaklanmaktadır. Mikro kredi küçük ve orta ölçekli işletmelere ya doğrudan veya diğer hizmetlerle birlikte daha geniş işletme geliştirme programının bir parçası olarak sağlanmaktadır.

2.5.14. Köy Bankacılığı Modeli

Köy bankaları topluluk temeline dayalı kredi ve tasarruf birlikleridir. Genellikle, kendi imkanlarıyla çalışan ve yaşantılarını geliştirmeye çalışan düşük gelirli 25/50 kişi tarafından oluşturulurlar. Köy Bankasının ilk kuruluş sermayesi dış kaynaktan gelebilir ancak üyelerin kendileri bankayı idare ederler: üyelerini kendileri seçerler, çalışanlarını kendileri belirlerler, kendi kuruluş tüzüklerini kendileri hazırlarlar, bireylere kredi dağıtırlar, ödemeleri tahsil ederler, tasarrufları toplarlar. Kredileri teminat altındadır ancak mal veya gayri menkul kefaleti ile değil manevi kefaletle: grubun, her bir bireysel kredinin arkasında olduğu teminatı ile. Ayrıca, birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede gerek kentsel kesimde gerek tarımsal kesimde çalışan küçük ölçekli işletmeler veya özel girişimciler, çoğu zaman devlet veya uluslararası kuruluşlarca desteklenen özel hibe veya kredi programları çerçevesinde aracı kalkınma bankaları ve ticari bankalarca finanse edilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MİKRO KREDİLERİN ORTAYA ÇIKIŞI

1960'lı ve 70'li yıllarda devletler sübvanse edilmiş fonları çeşitli kuruluşlar vasıtasıyla yoksul kimselere kredi olarak dağıtmış ve dağıtılan bu miktarlar mikro kredi olarak anılacak düzeyde olmuştur. Ancak bahsedilmiş olan çeşitli sebeplerden dolayı bu mikro finansman sistemi doğru bir şekilde yürümemiştir. Mikrokredi ilk defa Muhammed Yunus tarafından Bangladeş'te bulunmuş olup ve Jobra köyünde uygulanmıştır. Muhammed Yunus ise savaştan yeni çıkmış ülkesine 1972 yılında yurtdışındaki eğitimini tamamlayıp memleketi Chittagong'a geri dönmüştü. Ancak döndüğünde gördüğü manzara ise şöyleydi: Bangladeş halkının büyük bir çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktaydı ve iç savaşlar halkı yoksulluğun pençesine düşürmüştü.

Kendisi bir ekonomist olan Yunus, ders kitaplarında yazan Ortodoks iktisat öğretilerinin gerçek hayatın somut sorunlarına çare bulmaktan uzak olduğunu fark etmişti. Olağan gelen yoksulluk mücadeleleri ve klasik politikalar da sokaktaki insanların açlığına çare bulmakta yeterli değildi. Devletin çalışmalarında bu sorunu çözememişti. Aslında yoksulluğu bir kader değil, ummanız bir hastalık olarak gören Muhammed Yunus, öğrencileri ile birlikte yoksulluğun nedenlerini araştırıp, Chittagong Üniversitesi' ne yakın köyleri ziyaret etmişlerdir (Kabakçı ve Günsoy, 2012, s. 101).

Muhammed Yunus Jobra köyüne düzenlediği bir ziyaret esnasında, bambudan tabure yapan bir kadın ile tanıştı. Bu kadın bambudan tabure yapma konusunda oldukça yetenekliydi ve bu konuda ustalaşmıştı. Fakat, tabure imalatında kullanılacak malzemeleri temin edecek kadar parasının olmadığını öğrenmişti. Bu kadın tabureleri yapabilmek için bambuların maliyeti olan 5 taka almakta gün sonunda tabureleri satıcıya 5 taka ve 5 paise ya satmaktadır. Muhammed Yunus Jobra köyüne yaptığı ziyarette bambudan tabure yapan kadın gibi yaptıkları işlerde ustalaşmış ancak finansal kaynağa sahip olamayan 42 kişiyi tespit etmişti. Bu kişilerin sermaye olarak başta 29 dolara ihtiyaçları olduğunu hesaplamıştır. Muhammed yunus bu miktarı ilk olarak sermayesi olmayan kadınlara borç olarak dağıtmıştır. (Kabakçı, Günsoy, 2012).

Yunus'tan aldıkları kredi ile işleri için gerekli hammaddeyi satın alan üreticiler elde ettikleri gelirle hem yoksulluktan kurtulmuş hem de aldıkları krediyi geri ödemeyi başarmışlardır. Tüccarlara ve tefecilere nispeten daha olanaklı şartlarda kredi sağladığından yoksul kişinin elde ettiği gelir düzeyinin nasıl artabileceği deneme sürecindeki mikro kredi ile başarı göstermişti. Yunus'un verdiği borç ile kadınlar ürettiklerini satarak günde 2 cent gelirden 1,50 dolar gibi yüksek bir gelir elde etme noktasına geldiler (Adaman ve Bulut,2007:27).

1.1. Grameen Bank ve Kuruluşu

Muhammed Yunus geleneksel bankacılık sisteminin yoksulların finansal ihtiyaçlarına cevap vermediğinin farkındaydı. Muhammed Yunus'a göre kredi bir insan hakkıydı ve her insan belirli bir kapasiteye sahipti. Yoksulluğa kökten bir çözüm için yoksulların güvenebileceği bir finans kurumunun varlığının bilen Yunus'a göre yoksullar için oluşturulmuş bir finansal sistem;

- Yoksulluğun üstesinden gelebilmesi için yalnızca yoksula hizmet etmeli
- Karşılıklı destek sayesinde kavrayabilecekleri, çalışabilecekleri ve sosyal ve politik ve ekonomik gücü bulabilecekleri kimi organizasyonel grupların içerisine dezavantajlı durumdaki insanları getirmeli
- Yoksulun kendi iş ve geliri için fırsatlar oluşturmalı
- Uygun maliyette ve sürdürülebilir olmalı
- Temel ihtiyaç olmalı
- Esnek olmalı
- Borçluların yaşamları üzerinde olumlu etkiye sahip olmalıdır.

Muhammed Yunus bu düşünceler ile, o zaman ülkenin en büyük devlet bankası olan Janata Bank ile görüşmeye gitmiştir. Ancak bankadan kredi almak için hem okur yazar olmak hem de teminat göstermek gerekmekteydi. Bankalar kadınlara kredi vermemekte, anlaşmaların muhakkak bir erkek tarafından imzalanmasını şart koşmaktaydılar. Bu yoksul kişilerin "verilen krediyi geri ödeme" sözlerinden başka teminatı yoktu. Üstelik Bangladeş halkının %75'i okuma yazma bilmiyordu. Kredilerin okuma yazma bilen kesime verilmesi, kredilerin baştan itibaren belirli bir kesime verilmesini sağlayan bir uygulamaydı. Yunus, farklı bir uygulama türü oluşturmak üzere kararlıydı ve bankalardan

kendi adına kredi çekip bu kredileri yoksullara mikro krediler şeklinde vermeye başladı. Sistem Yunus'u haklı çıkartacak şekilde ilerliyordu. Sözlerinden başka teminatı olmayan, okuma yazma bilmeyen bu yoksullar borçlarını kuruşu kuruşuna ödemekteydiler. Projeyi genişletmek isteyen Yunus, yoksul insanların sermayeye erişmesini kolaylaştırmak adına 1983 yılında Grameen Bank'ı kurdu (Yunus, 1999, s. 90).

1.2. Grameen Bank'ın Çalışma Prensipleri

Grameen Banka'sı 1976'da bir proje olarak başlamıştır. İlk olarak Profesör Muhammed Yunus'un Bangladeş'in Jobra köyünde yaşayan 42 kişiye 27 dolar vermesiyle başlayan proje 1983 yılında Grameen Bank'ın kuruluşu ile kurumsal kimliğine kavuşmuştur. Ekim 2008'e kadar Grameen Bank ulusal çapta büyük çoğunluğu kadın olan 7,6 milyon üyeye teminat aranmaksızın, 7.4milyar dolarlık ödemede bulundu. Gerçekleşen geri ödeme oranı %98,2 olmuştur.

Grameen Bank'ın temelde beş amacı vardır:

- Yoksul kadın ve erkek için bankacılık hizmetleri genişletmek;
- Tefecilerden tarafından yoksulların sömürülmesini ortadan kaldırmak;
- Kırsal Bangladeş'te çok sayıdaki işsiz insanlar için kendi istihdam olanaklarını yaratmak;
- Yoksul hane halklarında en dezavantajlı halde bulunan kadınların dezavantajlarını ortadan kaldırmak, hane halkının kendisini anlaması ve kendi kendini kimseye muhtaç olmadan yönetebilmesi;
- Asırlardan beri süregelen "Düşük gelir, düşük tasarruf ve düşük yatırım" döngüsünü "Düşük gelir, kredi enjeksiyonu, yatırım, daha fazla gelir, daha fazla tasarruf, daha fazla yatırım, daha fazla gelir" döngüsüne çevirmek.

Bu amaçlar doğrultusunda faaliyetlerine devam eden Grameen Bank'ın hedefi üyelerini mutlak yoksulluktan kurtarmak ve onların insanca bir yaşam sürmelerini sağlamaktır. Grameen Bank'ın kendisinden kredi alan bir ailenin yoksulluktan kurtulma kriterleri olarak Bangladeş için belirlemiş olduğu 10 hedef ise şunlardır: (http://www.grameen-info.org/index.php?option=com 18. 11.2015).

- Aile, değeri en az yirmi beş bin Taka eden bir evde yahut tavanı çinko kaplı bir evde yaşamakta olup, ailenin her bir ferdi zemin üzerinde uyumak yerine yatakta uyumaktadır.
- Aile fertleri çeşme suyunu, kaynatılmış suyu veya şap, ağartma tozu, temizleme tabletleri yahut sürahi filtreleri kullanarak arıttığı suyu içmektedir.
- Borçlunun haftalık asgari kredi taksiti 200 Taka veya bundan daha fazladır.
- Aile hijyenik tuvalet kullanır.
- Aile ilave gelir kaynaklarına sahiptir. Örneğin sebze bahçesi, meyveli ağaçlar gibi ek geçim kaynakları vardır.
- Borçlu yatırım hesabında bulunan 5,000 Takanın yıllık ortalama dengesini korur.

Grameen Bank kendisinden mikro kredi kullanan bir ailenin erişmesi gereken minimum yaşam standardını yukarıdaki maddeler ile özetlemiştir. Bu maddelerde belirtilen şartlar Bangladeş'teki birçok yoksul kişi için devrim niteliğindedir. Grameen Bank, kendisinden mikro kredi kullanan aile 10 şartı sağlayamadan aileyi yoksulluktan kurtarmış saymaz.

Grameen Bank mikro kredi vermektedir ancak verilen bu mikro kredilerin kullanım amaçlarına göre çeşitleri vardır.

- Gelir Oluşturan Krediler
- Konut Kredileri
- Küçük Ölçekli İşletme Kredileri
- Taşınabilir Telefonlar için Krediler
- Dilencileri için Krediler
- Burs ve eğitim için krediler
- Özendirici Tasarruf Programları

Yoksul insanlara yoksulluktan kurtulmaları için verilen kredi ise gelir oluşturan krediler başlığı altında değerlendirilmektedir ve Grameen Bank'ın vermiş olduğu kredilerin büyük çoğunluğunu da bu krediler oluşturmaktadır (http://www.grameen-info.org/index.php?option=com 18. 11.2015).

Grameen topluluğu sadece Grameen Bank'tan ibaret değildir. Başka şirketler de sosyal amaçlar için çalışmakta ve yoksulların yaşam kalitelerini artırmaya yardımcı olmaktadırlar. Aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- 26 Şirket; Grameen Telekom, Grameen Enerji, Grameen Eğitim gibi çeşitli sosyal amaçlara hitap eden bağımsız şirketler
- Özel sosyal amaçları gerçekleştirmek üzere kâr amacı gütmeyen ve zarar endişesi taşımayan şirketler
- Sağlık hizmetleri girişimleri; Grameen Kalyan, Göz Bakım Hastaneleri
- Grameen Bankası'nın büyük kırsal ağı üzerinde kümelenme ve güçlendirme faaliyetlerini gerçekleştiren birimleridir.

Buradan da anlaşılacağı üzere Muhammed Yunus ve ekibi yoksulluğu sadece ekonomik bir sorun olarak görmemektedir. Yoksulluğun ekonomik boyutu ile savaşan Grameen Bank'ın yanında diğer yan kuruluşlarla da yoksullukla olan savaşın desteklemektedir. Muhammed Yunus ve ekibine göre yoksulluk hayatın tüm yönlerinde kendisini hissettiren bir sorundur ve çok boyutlu olarak ele alınmalıdır (Kabakçı ve Günsoy, 2012, s. 130).

1.3. Dünyada Mikro Kredi Uygulamaları

1970'li yıllarda ortaya çıkan ve amaçları doğrultusunda özellikle az gelişmiş bölgelerde yaygınlaşan mikrofinans sistemi, 2006 yılı itibariyle, 111 ülkede 3.133 mikrofinans kuruluşu ile yaklaşık 114 milyon müşteriye ulaşmış durumdadır. Söz konusu gelişmeye paralel olarak dünyanın pek çok yerinde başarılı mikrofinans kuruluşları ortaya çıkmıştır.

1976 yılında Muhammed Yunus ve ekibinin yoksul kadınlara küçük miktarlı krediler kullandırmaya yönelik çalışmalarıyla başlayan Grameen kredi projesi başarılı uygulamaları sonucunda öncelikle Bangladeş Merkez Bankası ve diğer yerel bankalar tarafından, daha sonra ise IFAD, Ford Vakfı, Norad gibi uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenerek daha geniş kitlelere ulaşmaya başlamış ve 1983 yılında çıkarılan özel bir tüzük ile sadece yoksullara yönelik olarak faaliyet gösteren bir bankaya, Grameen Bank'a dönüştürülmüştür. Grameen Bank'a, Merkez Bankası tarafından uygulanan denetim esnek olup geniş bir işletme özgürlüğü verilmiştir.

Banka, döviz işlemleri dışında her türlü bankacılık işlemlerini yapabilecek yetkiye sahip olarak faaliyet göstermektedir. Bu süreçte, sözü edilen yaygınlaşmayı ve talep artışını bir bütünlük içerisinde gerçekleştirmeyi amaç edinen ulusal ve uluslararası birlikler oluşturulmuştur. Bu birlikler, tüm dünyada yoksullukla mücadeleye ilişkin ortak bir anlayış ve dilin oluşumu için Dünya Bankası ve UNDP ile koordinasyon içerisinde hareket etmektedirler. Bu kuruluşlardan en önemlisi CGAP (En Yoksullara Yardım için Danışma Grubu)'dir. Dünyadaki mikrofinans sisteminin önemli kuruluşlarından olan Microcredit Summit Campaign adlı birliğin temelleri 2-4 Şubat 1997 tarihleri arasında 137 ülkeden 2900'ün üzerinde katılımcıyla Washington'da gerçekleşen Mikro Kredi Zirvesi (Microcredit Summit)'nde atılmıştır. Zirvede 2005 yılına kadar dünyadaki en yoksul 100 milyon aileye ve özellikle de bu ailelerin kadın üyelerine ulaşmayı amaçlayan 9 yıllık bir süre için bu kampanyanın oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda en başarılı mikro kredi uygulamalarının paylaşımı ve daha başarılı uygulamaların geliştirilmesi amacıyla çeşitli mikro kredi uygulayıcıları, eğitim kurumları, donör ajansları, uluslararası finansal kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri bir araya getirilmiştir (Comcec, 2007, s. 18).

Mikro kredi Summit Campaign tarafından 2014 yılında yayınlanan rapora göre, 3652 mikro kredi kuruluşunun 205.314.502 müşteriye ulaştığı ve bu müşterilerin 137.547.441'inin en yoksul olarak nitelendirilen kesimden oldukları ve ilk kez mikro kredi kullandıkları belirtilmektedir (State of Microcredit Summit Camaign Report, 2015). İlk kez kredi kullanan bu kesimin %82,3'ünü (113.138.652 kişi) kadın müşteriler oluşturmaktadır. Mikro kredi kuruluşlarının 609'u bir Kurumsal Eylem Planı (IAP)'na katılmışlardır. Bu kuruluşlar rapor edilen en yoksul müşterilerin %56,5 kısmı için bir hesap oluşturmuşlardır. Yapılan hesaplamada her ailenin beş kişiden oluştuğu varsayılarak 2010 yılsonu itibariyle bu kuruluşların 137,5 milyon en yoksul aileye yani 687,7 milyon aile ferdine ulaştıkları belirtilmektedir. Bu ise Avrupa Birliği'nin ve Rusya'nın nüfusunun toplamından daha fazladır. Mikro kredinin eriştiği insanların sayısı itibariyle mikro olmamasına rağmen yoksulluk varlığını hala devam ettirmektedir.

Mikro kredi kullanan kişi sayısı ve kredi dağıtan kuruluş sayısı da yıllar içinde aramıştır. Tablo görülmektedir ki 1997 yılında 7,6 milyon en yoksul kişiye ulaşan mikro kredi programı 2010 yılına gelindiğinde 137,5 milyon en yoksul kişiye ulaşarak %1710 oranında artış göstermiştir.

Tablo.1. Dünya'daki Mikro Kredi Programlarından Yararlanan Kişi sayıları

Tarih	Raporlama Yapan Program Sayısı	Ulaşılan Toplam Müşteri Sayısı	Rapor edilen en yoksul müşteri sayısı
12/15/1997	618	13,478,797	7,600,000
12/15/1998	925	20,938,899	12,221,918
12/15/1999	1065	23,555,689	13,779,872
12/15/2000	1567	30,681,107	19,327,451
12/15/2001	2186	54,932,235	26,878,332
12/15/2002	2572	67,606,080	41,594,778
12/15/2003	2931	80,868,343	54,785,433
12/15/2004	3164	92,270,289	66,614,871
12/15/2005	3133	113,261,390	81,949,036
12/15/2006	3316	133,030,913	92,922,574
12/15/2007	3552	154,825,825	106,584,679
12/15/2009	3589	190,135,080	128,220,051
12/15/2010	3652	205.314.502	137,547,441
12/15/2011	3703	195.014.970	124.293.727
12/15/2012	3718	203.672.249	115.747.387
12/15/2013	3098	211.119.547	114.311.586

Kaynak: State of Microcredit Summit Camaign Report, (2015)

1997 yılında 618 olan mikro kredi kuruluşu sayısı 2013 yılına gelindiğinde 3098 olarak gerçekleşmiştir. Ulaşılan müşteri sayısında artış yaşanmış, 1997 yılında 13.478.797 kişiye ulaşılırken, 2013 yılında bu sayı 211.119.547 olarak gerçekleşmiştir. Bu kişiler içinde en yoksul olan kişi sayısı 1997 yılında 7.600.000 iken 2013 yılında 114.311.586 kişi olmuştur.

Tablo 2'da ise 2013 yılında faaliyetlerini sürdüren mikrofinans kuruluşları hakkında sayısal bilgiler yer almaktadır.

Tablo.2. Büyüklüklerine Göre Mikrofinans Kuruluşları 31.12.2012 – 2014

Kurum Boyutu Yoksul kişi	Kurum sayısı	Yoksulluk sınırının altında yer alanlar	Toplam Yoksulların Yüzdesi
1 Milyon ya da daha fazla	10	30.905.867	26,68
100,000 – 999,999	69	17.855.839	15,42
10,000 – 99,999	369	10.547.137	9,11
2,500 – 9,999	531	2.578.720	2,23
2,500'dan daha az	2731	1.514.165	1,31
İş birlikleri	8	52.425.717	45,26

Kaynak: State of Microcredit Summit Campaign Report, (2015)

Dünyada mikro kredi hizmeti veren 3718 mikrofinans kuruluşundan 10'ü 1 milyon ya da daha fazla en yoksul olarak tabir edilen kişiye hizmet verirken, 100,000 ile 999,999 kişi arasında yoksula hizmet veren 69, 10,000 ile 99,999 kişi arasındaki yoksula hizmet veren 369; 2,500 ile 9,999 kişi arasında yoksula hizmet veren 531 adet mikrofinans kuruluşu bulunmaktadır.

Bu mikrofinans kuruluşlarının 2731 adeti ise 2500 ya da daha az yoksul kişiye hizmet vermektedir. İş birlikleri olarak adlandırılan mikrofinans kuruluşları ise dünyada 8 adet olup, bu kuruluşlar mikro krediden faydalanan yoksulların %45,26'üne kredi vermektedir. İşbirliklerinin kredi verdiği yoksul sayısı 52.425.717'dir. İş birlikleri en çok sayıdaki yoksula kredi veren mikrofinans kuruluşlarıdır.

Görüldüğü gibi 2013 yılının sonunda 114.311.586 yoksula ulaşılmış ve mikro kredi kullanmaları sağlanmıştır.2013 yılında dünya genelinde faaliyet göstermekte olan 3098 adet mikrofinans kuruluşunun 1045 tanesi Sahra altı Afrika'da, 1119 tanesi Asya ve Pasifik Bölgesinde, 672 tanesi Latin Amerika'da 99 tanesi Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da 87 tanesi kuzey Amerika ve Batı Avrupa'da, 76 tanesi Doğu Avrupa'da ve Orta Asya'da bulunmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde ise 159 adet mikrofinans kurumu faaliyet göstermektedir. Görülmektedir ki mikrofinans kuruluşları yoksulluğun fazla olduğu bölgelerde yoğunlaşmıştır.

Tablo.3. Yıllara Göre Finans Hizmetlerinden Yararlanan Sayıları

Bölge	MFK sayısı	Yılındaki Toplam Müşteri 2010	Yılındaki Toplam Müşteri 2013	Yılındaki En Yoksul Müşteri Sayısı 2010	Yılındaki En Yoksul Müşteri Sayısı 2013	Yılındaki En Yoksul Kadın Müşteri Sayısı 2010	Yılındaki En Yoksul Kadın Müşteri Sayısı 2013
Sahra Altı Afrika	1.045	12.692.579	15.945.279	7.248.732	8.727.527	4.783.256	5.875.258
Asya ve Pasifik	1.119	169.125.878	116.908.164	125.530.437	101.427.062	104.752.430	85.522.494
Latin Amerika ve Karayipler	672	13.847.987	17.407.431	2.919.646	2.751.885	2.363.100	2.008.379
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	99	4.290.735	5.279.706	1.680.181	1.250.061	1.165.358	908.991
Gelişmekte Olan Ülke Toplamı	2.935	199.957.179	205.540.580	137.378.996	114.156.535	113.064.144	94.315.122
Kuzey Amerika ve Batı Avrupa	87	155.254	168.815	41.809	42.101	12.214	23.361
Doğu Avrupa ve Merkez Asya	76	5.202.069	5.410.152	126.636	112.950	62.294	50.218
Gelişmiş Ülke Toplamı	159	5.357.323	5.578.967	168.445	155051	74.508	73.579
Global Toplam	3,652	205.314.502	211.119.547	137.547.441	114.311.586	113.138.652	94.388.701

Kaynak: State of Microcredit Summit Campaign Report (2015)

Tablo 3'da bakıldığında 2013 yılına göre toplam kredi müşterilerinin en yoğun olarak bulunduğu bölgenin Asya ve Pasifik bölgesi olduğun görülmektedir. Bu bölgeyi kredi alan müşteri sayısına göre sırasıyla Latin Amerika ve Karayipler, Sahra Altı Afrika, Doğu Avrupa, Merkez Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa takip etmektedir.

2010 yılının en yoksul müşteri sayısına göre yapılan değerlendirmede ise sıralama şu şekilde olmaktadır. Asya ve Pasifik, Latin Amerika ve Karayipler, Sahra Altı Afrika, Doğu Avrupa, Merkez Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Kuzey Amerika ve Batı Avrupa. Bu sırlamalar göre mikro kredinin en çok toplam müşteriye ve en çok yoksul müşteriye ulaştığı bölge Asya Ve Pasifik bölgesidir. Ancak mikro kredinin en çok toplam müşteriye ulaştığı ikinci bölge Latin Amerika ve Karayipler olmasına rağmen, en çok yoksula ulaştığı ikinci bölge Sahra Altı Afrika olmuştur. Bu durumda Sahra Altı Afrika'daki mutlak yoksulluk sınırındaki kişi sayısının Latin Amerika ve Karayipler'e göre daha fazla olduğu söylenebilir.

1.4. Türkiye'de Mikrofinans Uygulamaları

Türkiye'de, dünyada uygulanan anlamda bir mikrofinans uygulaması henüz mevcut değildir. Mikrokredi uygulaması ise yakın tarihe kadar uygulama alanı bulamamıştır. Ancak, dünyadaki uygulamalar ile tam olarak örtüşmese de Tarım Kredi Kooperatifleri ile Esnaf ve Sanatkârlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri ülke çapında örgütlenmiş olup, sahip oldukları altyapı ve bilgi birikimiyle kar maksimizasyonundan ziyade sosyal fayda maksimizasyonunu hedefleyerek uzun yıllardır mikrokredi benzeri uygulamaları gerçekleştirmektedirler. Dünya uygulamalarına benzer ilk mikrokredi girişimi ise 2002 yılında, bir sivil toplum örgütü olan Kadın Emeğini Destekleme Vakfı tarafından kurulan "Maya Mikro Ekonomik Destek İşletmesi" dir. Marmara Bölgesi'nde faaliyet gösteren Maya grup sistemi ile ya da bireysel olarak kredi kullandırabilmekte olup, 2006 yılı itibariyle 1.700 müşteriye ulaşmış ve yaklaşık 2,8 milyon $ kredi dağıtmış durumdadır (KEDV, Erişim: 10.09.2007). Kadın emeğini değerlendirme Vakıf (KEDV) kadınların ekonomik durumlarını ve hayat standartlarını iyileştirmek amacıyla 1986 yılında kurulmuş olup, herhangi bir amaç gütmeyen bir STK'dır.

KEDV'in üye olduğu uluslararası kuruluşlar arasında Microcredit Summit Campaign Council of Practitioners, The MIX Market, Planet Finance ve Sifra yer almaktadır. KEDV bu uluslararası kuruluşlar dışında girişimlerini yaygınlaştırmak, deneyimleri paylaşmak ve yeni kaynaklar bulmak amacıyla yerel yönetimler, üniversiteler, ilgili alanlardan kamu ve sivil toplum kuruluşlarıyla da iş birliği ve diyalog içindedir (Okumuş, 2010, s.331). Maya'nın müşteri profili ise, iş başlatmak isteyen kadınlar ve küçük çaplı bir iş yapmakta olan kadınların önemli bir kısmı işlerini evlerinden yürütmekte, başvuranların bazıları arasında ise evlerde penye, pazarcılık ve bohçacılık yapan, terzi dükkânı, piko atölyesi olan kadınlar da yer almaktadır. Çoğunlukla dar gelir grubu içerisinde yer alan bu kadınlar; iş alanlarını geliştirmek, sermaye kaynaklarını arttırmak amaçlarıyla mikro krediye başvurmaktadırlar (Çak, 2007, s.105).

Mikro krediye ilişkin atılan ikinci adım ise Türkiye İsrafı Önleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Bank iş birliğiyle, Diyarbakır'da, 11 Haziran 2003 tarihinde başlatılan "Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi" dir. Üç yıllık bir süre için başlatılan, 919.000 $ bütçe ayrılan ve bu süre sonunda tüm yurda yayılması hedeflenen proje ile sadece grup kredileri sunulmaktadır. Ocak 2006 itibariyle 2,5 yılını tamamlayan proje, 592 gruba ve 2.866 üyeye sahip olup 1.916.318 $'lık kredi dağıtmış durumdadır (TİSVA, Erişim: 10.09.2007). Türkiye Grameen mikro kredi programı ilk defa Diyarbakır'da 2001 krizinden sonra başlamıştır. Diyarbakır'da yoksulluğun şiddetli olarak yaşandığı dönemde, halkın ekonomik durumu kötüleşmiş ve insanlar iş bulamaz hale gelmiştir. Böylelikle mikro kredi fikri doğmuştur. Bangladeş'teki Grameen Bank mikro kredi projesinin Türkiye ayağı olarak ilk kez böyle uygulamaya konulmuş bir projesi olmuştur. (Adaman ve Bulut, 2007, s. 23). Prof.Dr. Aziz Akgül, 1976 yılından bu yana Bangladeş'te uygulanmakta olan Grameen Mikro kredi Projesi'nin Diyarbakır'daki yoksulluğu bir çözüm olabileceğini düşünmekteydi. Grameen Mikro kredi Proje 'sini Diyarbakır'da hayat geçirmeye karar veren Akgül, Türkiye İsrafı Önleme Vakfı (TİSVA) başkanı sıfatı ile Bangladeş'teki Grameen Bankası'nı iki kere ziyarete gitmiştir. Bu ziyaretler neticesinde projenin başarısını görüp, Türkiye'de uygulanmasının uygun olacağını düşünen Akgül, Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi Muhammed Yunus'un katılımıyla 2003 senesinde gerçekleşmiştir (Kabakçı ve Günsoy 2012, s. 69).

1.4.1. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi Veriliş Esasları

Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi çerçevesinde mikro kredi almak isteyen kadınların 5'er kişilik gruplar oluşturması gerekmektedir. Kredi almak isteyen kadınlar kredi başvurusunda bulunabilmek için bir grup kurmalıdır. Bu kadınlar ise genelde aynı çevrede yaşayan ve birbirlerini yakından tanıyan kadınlar olmaktadır. Grup kurulduktan sonra, gruba bir hafta boyunca eğitim verilmekte, mikro kredinin amaçları ve esasları anlatılmaktadır. Grup kurulmasının amacı ise alınan kredilerin geri ödenmesinde kontrol mekanizmasının sağlanmasıdır.

Grupta yer alan üyelerden ilk etapta yalnızca iki üyesine kredi verilmekte, bu iki üye dört hafta boyunca geri ödemelerini aksatmadan yerine getirdiğinde iki üye daha kredi alabilmektedir. Beş kişilik bu grupta krediyi en son gruben başkanı almaktadır. Herhangi bir kadın aldığı kredinin geri ödemesini gerçekleştirmez ise, grupta yer alan diğer kadınlara kredi verilmemektedir. Böylelikle grup üyesi kadınlar hem kredi geri ödemesini aksatmayacak kişileri gruplarına kabul etmekte hem de daha çok çalışmak konusunda birbirlerini motive etmektedirler (Yunus, 1999, s. 124).

Oluşturulan mikro kredi gruplarına bir hafta boyunca "Motivasyon ve Mikro kredi Bilgilendirme Eğitim Programı" uygulanmaktadır. Bu eğitim programında yoksul kadınların girişimci olmalarına yönelik motivasyonlarının sağlanması ve genel mikro kredi kurallarının öğretilmesinin yanında, üyeleri günlük hayatta da uygulamaları için kadınlara bir hafta eğitim verilmekte ve 10 karar anlatılmaktadır.

- TGMP'nin dört prensibini takip edilecektir. Disiplin, birlik, cesaret, çok çalşmak
- Verimli çalışarak, ailenin refah seviyesini yükseltmek
- Aile nüfusunu bakılabilecek sayıda tutmak ve harcamaları en aza indirmek. Kadının kendi sağlığına ve ailenin sağlığına dikkat etmesini sağlamak
- Çocukları eğitmek ve onların eğitimi için gerekli parayı kazanmak
- Kaynakları israf etmeden mümkünse yıl boyunca topraksız tarım yapmak Sebze yetiştirip tüketmek ve ihtiyaç fazlasını satmak

- Her zaman birbirimizin yardımına koşmak, herhangi birimiz sıkıntıda ise hepimiz birlikte ona yardım etmek
- Herhangi bir mikro kredi merkezinde aksaklık ve disiplinsizlik varsa onu düzeltmek
- Hiç kimseye haksızlık etmemek ve hiç kimsenin bize haksızlık yapmasına izin vermemek
- Sürekli olarak işimiz ilerletmenin yollarını araştırmak. Korku ve endişelerimizi yok etmek (Adman ve Bulut, 2007, s. 46).

Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi amacı sadece yoksulluk sınırının üzerine çıkılması değil balık refah seviyesi iyileştirilmiş bir aile olmalarını sağlamak başta olamk üzere; çocuk sağlığı, çocuk eğitimi, yardımlaşma, çevre temizliğine dikkat etme ve israfın önlenmesi gibi sosyal konulara daha da hizmet sunmaktadır. Türkiye Grameen Mikro kredi Projesi'den kredi alanların kredilerini almak ya da taksitlerini ödemek için mikro kredi şubesine gelmesi gerekmemektedir. Mikro kredi görevlileri, yoksul kadınların evlerine giderek onlara mikro krediyi adım adım ve basit bir biçimde anlatmaktadır. Bu tanıtım sonucunda mikro kredi almak isteyen kadınlardan mikro kredi alması uygun görülenlere kredi yine evlerinde verilir ve taksitlerin tahsilatı da evlerde yapılır. Kredinin tahsilatında mahalle ve köylerde grup toplantıları yapılır. Haftalık taksitler bu toplantı sırasında tahsil edilir. Bu toplantılarda mikro krediyi yürüten kuruluş tarafından görevlendirilen fon görevlisi kredi alan grupları ziyaret etmekte, üyeler ödemelerini yapmakta ve yeni kredilerle ilgilendikleri başka konularda görüş alışverişinde bulunmaktadırlar (Akgül, 2003).

1.4.2. Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi'nin Mikro Kredi Çeşitleri

- Temel Kredi

Temel kredi TGMP'nin ana kredisidir. Tüm üyeler bu krediden faydalanabilirler. Temel kredi süresi 3 ay ile 3 yıl arasındadır ve ilk yılda verilen kredi miktarı 100 TL ile 1000 TL arasından değişkenlik göstermektedir. Bu krediden faydalanan kredi müşterilerinin çoğu krediyi 1 yıl vade ile çekmeyi tercih ederler. Üye hiçbir zorluk yaşamadan kredi çekebilir. Bu kredi sisteminde, üyeler ayrıca aldığı kredi tarihinden itibaren 6 ay sonra ödediği miktarı tekrar kredi olarak çekebilir. (Kabakçı ve Günsoy 2012, s. 135).

- Girişimcilik Kredisi

TGMP, yetenekli, başarılı, çalışkan ve tecrübeli üyelere olarak farklı bir kredi programı da uygulamaktadır. Temel kredi alarak bir senesini tamamlayan üyelere girişimcilik kredisi verilebilmektedir. Burada esas olan üyenin almış olduğu temel kredi ile girişmiş olduğu gelir getirici faaliyeti başarı ile başlatmış ve devam ettirmiş olmasıdır. Bu şartları sağlayan üyelere birinci yıldan sonra her yıl en fazla 1000 TL artırılarak verilen kredidir.

- Sözleşmeli Kredisi

Sözleşmeli Kredi TGMP'nin direkt olarak verdiği bir kredi çeşidi değil, kredi geri ödemelerinde karşılaşılabilecek olası güçlüklere alternatif bir çözüm yoludur. Bir üye kredi geri ödemesinde zorluk çekmeye başladığında, sistem onun kredi geri ödeme süresini uzatarak ona işlerini kolaylaştıracak bir imkân sağlar. Bu sayede üye hem kredisini ödemekte yaşadığı zorluktan kurtulur hem de gelecekte ödemelerini zamanında yapabilmek için daha çok çalışır (TGMP Faaliyet Raporu, 2013, s. 3; 15).

- Mikrosera Kredisi

Mikrosera Kredi programı üyelere meyve ve sebze yetiştirmede kullanılabilecek küçük bir sera sistemini tanıtmaktadır. Bazı üyeler evlerinin çatısına Mikrosera kurarak, herhangi bir toprak mülkiyetine sahip olmasına gerek kalmadan sebze yetiştirebilmiş ve bu sayede gelir elde edebilmiştir. Mikro sera'da toprak yerine aynı zamanda talaş, kum ya da başka bir madde de kullanılabilir. Topraksız tarım çok daha az su gerektirir ve üretim de çok daha fazladır. 36 m^2'lik topraksız bir alanda topraksız mikro sera yöntemi ile sebze yetiştirildiğinde ihtiyaç duyulan su miktarı sadece 150 litredir. Üyeler mikro seralarında meyve, sebze ve çiçek yetiştirebilirler.

- Hayvancılık Kredisi

Hayvancılık kredisi özellikle kırsal alanda kurulan şubelerde hayvan besiciliği ve yetiştiriciliği yaparak iş edinmek isteyen her üyeye sağlanmaktadır. Hayvancılık kredisi ile alınan hayvanın satışı ile kredinin geri dönüşü sağlanmaktadır (Kabakçı ve Günsoy 2012, s. 85).

2. AFGANİSTAN'DA TALIBEN İKTİDARINDAN SONRA ÜLKENİN DURUMU

Afganistan, Asya'da deniz sınırı olmayan bir ülkedir. Güneyde Pakistan, batıda İran, kuzeyde Özbekistan, Tacikistan ve Türkmenistan doğuda Çin ile ufak bir sınırla ile çevrilidir. Afganistan'da modern anlamda ilk anayasa 1923 yılında kabul edilmiştir. Afganistan'ın son anayasası, Taliban yönetiminin uluslararası güçler tarafından yönetimden uzaklaştırılmasından sonra halkın değişik kesimlerinin temsilcilerinden oluşan Loya Jirga adı büyük meclis tarafından 2004 yılında kabul edilmiştir. Loya Jirga adı verilen büyük meclis, parlemento üyelerinin ve halkın değişik kesimlerinin temsilcilerinden oluşarak zaman zaman toplanmakta ve danışma amaçlı kararlar almaktadır. Afganistan'ın yürülükteki anayasasına göre, resmi adı "Afganistan İslam Cumhuriyeti" olarak tespit edilmiştir (Sadat, Satkowski ve Sarabi, 2015, s. 28).

Taliban'ın iktidardan düşürülmesinden sonra Devlet Başkanlığı seçimlerinin ilki 2004 yılında, ikincisi 2009 yılında ve son seçimin birinci turu 2014 yılı Nisan ayında ikinci turu ise 14 Haziran 2014 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Afganistan Devleti, Devlet Başkanı başkanlığında görev yapan bakanlardan oluşmaktadır. Bakanlar, Devlet Başkanı tarafından parlemento üyeleri dışından atanmakta ve ayrıca parlemento tarafından onaylanmaktadır. Yasama görevi, Shura-e Milli olarak adlandırılan parlemento tarafından yerine getirilmektedir ve afganistan'da yargı ise, bağımsız bir organ olup, yüksek mahkeme (supreme court), temyiz mahkemesi (courts of appeal) ve birinci derece mahkemelerden oluşmaktadır (Ahmad ve Berg, 2011, s. 36).

Nüfus çoğunluğu sıralamasına göre Afganistan, Peştun Tajik, Özbek, Hazara, Aymak, Türkmen, Baluch ve diğer aşiretlerden oluşmaktdır. Afganistan idari olarak 34 şehir ve bu şehirlere bağlı 399 ilçeden ve 49.000 köyden oluşmaktadır. Güncel nüfusa ilişkin tahminler 30 milyon ve 36 milyon arasında değişmekte ve çalışabilir nüfusun 13 milyon kişi civarında olduğu tahmin edilmekte olup işgücünün sektörlere göre dağılımında tarım %80, endüstri %10, hizmetler sektörü ise %10'luk bir paya sahiptir. Kırsal nüfusun yaklaşık yarısı yılın belirli kesimlerinde erişilemeyen bölgelerde yaşamaktadır. Elverişli sağlık ve eğitim servislerinden yoksundur (Sadat, Satkowski ve Sarabi, 2015, s. 43).

Hükümetin otoritesi ve idare gücü başkent Kâbil dışında oldukça sınırlı kalmaktadır. Merkezi hükümet yerel valiler atasa da Nüfuz ve kolluk kuvvetlerinin etkisi kısıtlı kalmış ve yasaların icra ettirilmesi çok sınırlı kalmaya devam etmektedir. Afganistan'da yetenekli iş gücü sıkıntısı çekilmekte olur okuma ve yazma oranı yaklaşık olarak %30 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Afganistan ekonomisinde tarım ve hayvancılığın önemi büyüktür. Sanayi üretimi ise ağırlıklı olarak küçük çapta tekstil, sabun, mobilya, ayakkabı, gübre, el yapımı halılar, yağ, kömür, bakır, mermer işletmelerine dayanmaktadır. Afganistan doğal kaynaklar açısından zengin yataklara sahip olup doğalgaz, kömür ve petrol gibi enerji minerallerine ile bakır, altın, demir, klinker, tuz, taşı, kil ve mermer kaynaklarına sahiptir (MISFA Annual Report,2016, s. 71).

2.1. Afganistan'ın Temel Ekonomik Performansı

Afganistan'ın temel ekonomik politikası, dış yardım ve yabancı yatırım sağlanması üzerine kurulmuştur yatırımlar ve dış mali yardımın verimli şekilde kullanılarak özel sektörün büyümesi ve gelişmesi amaçlanmaktadır. Afganistan'ın ekonomik görünümü 2001 yılından bu yana, uluslararası yardım akışı ve dört yıllık bir kuraklığın ardından, artan yağışlarla tarımsal üretimde gözlenen çarpıcı artış sayesinde önemli ölçüde iyileşmiş olmakla birlikte, Afganistan halen dünyanın en fakir ülkelerinden biridir. Dünya Bankası verilerine göre Afganistan ekonomisi 2003-2012 yılları arasında yıllık ortalama yaklaşık %9,2 oranında bir büyüme göstermiştir. Diğer taraftan, 2013 ve 2014 yıllarında ülke ekonomisi yıllık olarak yaklaşık %2 oranında büyüme kaydetmiştir (Dünya Bankası, 2015, s. 103).

2.2. Afganistan'da Savaştan sonra Bankacılık ve Mikrofinans Kuruluşu

Ülkedeki Taliban hakimiyetinin sona ermesi akabinde, bankacılık sistemi gelişmeye başlamış olup Afganistan'da 16 ticari banka faaliyet göstermektedir. Afganistan'daki bankacılık tarihi, ülkenin resmi bankacılık sisteminin çökmesine yol açan savaş yıllarının izlerini taşımaktadır (MISFA, 2016, s. 92). Ülkedeki ticari nitelikli devlet bankaları Bank-e Millie Afghan (Afghan National Bank), Pashtany Bank ve New Kabul Bank'tır. Şu an, Afganistan'da hali hazırda mikrofinans hizmeti veren 3 ayrı kesim şöyle sıralanabilir; (i) resmî kurumlar, örnek olarak bankalar (ii) yarı-resmi kuruluşlar, örneğin sivil toplum kuruluşları

(STKlar) ve (iii) gayriresmi kaynaklar, örneğin esnaf ve tefeciler. Savaşın sona ermesinden önce, Afganistan'daki bankacılık sektörü yalnızca operasyonel ve ülkedeki resmi ekonomik faaliyetler minimum düzeydeydi. Ticari bankaların fonksiyonları olmadan, ülke, likidite talebini karşılayan gayriresmi kredi piyasasına, para transferi için tek etkili ödeme sistemi olan geleneksel Hawala sistemine dayanıyordu. 2001 sonlarında Taliban rejiminin yıkılması ve demokratik yolla seçilmiş bir hükümetin göreve başlamasıyla birlikte, bankacılık sektörünü canlandırmak için önemli değişiklikler yapıldı. Hükümet 2002 yılında parasal kontrol, bankacılık denetimi ve ticaret bankacılığı sektörünün kurulması amaçlarıyla Da Afganistan Bankasının (DAB) güçlendirilmesiyle ilişkili yeni mali sektör mevzuatını çıkardı. Şu anda ülkede üç kamu bankası, yedi özel sektör bankası ve beş yabancı banka olmak üzere 15 lisanslı banka bulunmaktadır (Shamshad, 2015, s. 53;60).

Dünya Bankası ve yeni Afgan hükümetinin önde gelen üyeleri, yeni ve hızlı büyümesi beklenen mikrofinans endüstrisinde büyük yatırımlara kanal olma umuduyla tek bir mekanizma kurmak için güçlerini birleştirmiştir. Afganistan Mikrofinans Yatırım Destekleme Tesisi (MISFA), 2003 yılında bir üst kuruluş olarak kuruldu ve Dünya Bankası'nın Afganistan Yeniden Yapılandırma Güven Fonu (ARTF) aracılığıyla finanse edilmiştir (MISFA, 2016, s. 167). CGAP mikro finansman teknik uzmanlığı sağlamak için getirildi. Bu mekanizma donör finansmanını koordine etmeye, uluslararası ve yerel STK'ları mikrofinans sektörüne girmeye teşvik etmeye ve sektördeki artan talebi karşılamaya yardımcı olmak için yardımcı olmuştur. MISFA son zamanlarda bir hükümet programı kapsamındaki bir kuruluştan sınırlı sorumluluk sahibi bir Afgan şirketine dönüştürülmüştür. Şimdi, Maliye Bakanlığı'na ait olan ve bağımsız bir Yönetim Kurulunun idare ettiği ve herhangi bir hissesi bulunmayan holding şirketidir. Bu, MISFA'ya yeni bağışçıları çekmek ve ülkedeki mikrofinans sektörünün genişlemesini teşvik etmeye devam etmek için doğrudan hükümete fon sağlamaya devam edenlerin katılımını korumak için daha fazla özerklik sağlamaktadır. MISFA'nın yarattığı hedefler şunları içermektedir; (i) çatışma sonrası dönemde donörlerin önceliklerinin uyuşmazlığı nedeniyle, bağışçı çabalarının zahmetini çoğaltmayacak ve pazarları çarpıtmayacak şekilde bağışta bulunma fonunu koordine etmek, (ii) operasyonlar ve teknik yardım için

performansa dayalı finansman sunarak genç mikro finans kurumlarının hızla büyümesine yardımcı olmak, ve (iii) şeffaf raporlama ve hesap verebilirlik kültürünü oluşturacak sistemler kurmaktır (Shamshad, 2015, s. 81;84). Kısacası, MISFA'nın, sürdürülebilir hale gelerek ve daha fazla sübvansiyon ödemeden daha fazla büyüyecek kurumlara yatırım yapmak yoluyla sınırlı sürede sınırlı kamusal fonlardan en iyi şekilde yararlanarak mikrofinans gelişimini hızlandırması ve uluslararası kuruluşlardan mikrofinans uzmanlığının yerel çalışanlarıyla birlikte Afgan kuruluşlarına geçişine yardımcı olması beklenmiştir. Sektöre finansman sağlayan bağış yapan kuruluşların çoğu MISFA vasıtasıyla fonlarını yönlendirirken, USAID ve birkaç diğer kuruluş gibileri de MFI'lere doğrudan fon sağlamaktadır. Bununla birlikte, MFI'lere doğrudan finansman hacmi az olup bağış yapan ajansların çoğu Apex'ten geçmeyi tercih etmektedir (Shamshad, 2015, s. 81;84).

2.3. MISFA Kuruluşu

Afganistan Mikrofinans Yatırım Destekleme Tesisi (MISFA), 2003 yılında Kırsal İmar ve Kalkınma Bakanlığı bünyesinde kurulmuş ve daha sonra özel bir Afgan şirketine dönüştürülmüştür. MISFA'nın geçmişte belirlenmiş temel hedefleri şunlardır: (i) sürdürülebilirliği sağlamak ve 5 yıl sonra bağışçı sübvansiyon gerektirmeyecek mikrofinans kurumlarını teşvik etmek (ii) Bir dizi ürün ve hizmetle ülkenin 34 iline sektörün hizmet alanını genişletmek ve (iii) Afganlar tarafından yönetilip idare edilen Afgan kuruluşlarıyla bir sektör geliştirmek. MISFA, mikrofinans kurumlarının geniş bir yelpazesine yatırım fonları sağlamakta; bu kurumlar, Afganistan'ın yoksullarına ve savunmasızlarına krediler sunmaktadır. MISFA, ortak kurumlarına azalan bir şekilde kurumsal yapılanma desteği de sağlamaktadır. MISFA, Afganistan'daki mikro finansa ilişkin tek en önemli kurum olmuştur ve sektörün büyümesinden sorumludur. MFI'ler tarafından kullanılmak üzere, ekipmanları satın almak, personel ile müşterilere eğitim vermek ve bir kuruluşun ihtiyaçlarının %100'üne kadar düzenli işletim açıklarını (işletme masraflarından MFI ödünç verme operasyonlarından tahsil edilen faiz gelirinin düşülmesi) karşılamak için hibeler mevcuttur. Bu fonlar, MFI'nin iş planında tanımlanmayan veya normal operasyonlarının parçası olmayan faaliyetler için değildir. Hibeler, ofislerin

açılması ya da genişlemesinin ilk beş yılında Afganistan'ın fakir ya da savunmasız nüfusuna hizmet sunmak için sağlanmaktadır. Katrin Fakiri, Afganistan Mikrofinans Yatırım Destek Kurumu (MISFA) genel müdürüdür. 2003 yılından itibaren, Afganistan Hükümeti'nin daveti üzerine, en başından itibaren bağış koordinasyonunu doğru bir şekilde yürütmek ve çatışma sonrası dönemde bağışçıların amaçlarından kaynaklı olarak yaşanan üretim karşıtı çabalardan kaçınmak için kurulmuştur. MISFA, çeşit çeşit bağış fonlama mekanizmalarını bir araya getiren ve Afganistan'daki mikrofinans kurumlarına, yerel öncelikler doğrultusunda, teknik yardım ve güçlü performans izleme eşliğinde esnek bir destek haline getiren türünün ilk tesisi olmuştur. Mart 2006'da MISFA, tek hissedarı Afganistan İslam Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı olan sınırlı sorumlu, kâr amacı gütmeyen bir şirkete dönüştürülmüştür (MISFA Annual Report,2016, s. 149).

2.4. MISFA'ın Kadınlar Üzerindeki Etki

MISFA anketi, MISFA'nın kadınlar üzerindeki etkileri açısından değerlendirildiğinde çok etkileyici sonuçlar verdiği halde, Afganistan'daki sektörü inceleyen diğer anketler, Afganistan'daki kadınlara verilen kredilerin aslında kadınlar tarafından kontrol edilmediğini, yalnızca kredilerin ödenmesi ve geri ödemesiyle ilgili tüm işlemleri kadınların yaptığını göstermektedir. Kadınlar, ürün tedarikçileri ve perakende pazarlarıyla bağlantı kurmak için diğer hane halkı üyelerine veya toplumdaki ilişkilere güvenme eğilimindedir. Bu durumlarda kadınlara borç verme, aileler ve topluluklardaki statüsünü artırabilir, ancak kredi daha geniş bir aileye veya sosyal gruba destek vermektedir. Toplam müşteri sayısı, 2003 yılından, yani mikrofinans sektörünün Afgan Hükümeti ve bağış topluluğu tarafından kurulduğundan 2015 yılı haziran ayı sonuna kadar yaklaşık olarak yarım milyona; 442.986'a ulaşmıştır. Bu toplamın yüzde altmışı Taliban yönetimi altında, evlerinin dışında bulunmasına izin verilmeyen ve tek başlarına küçük bir işletmeye başlamak için para borçlanmasına izin verilmeyen kadınları temsil etmektedir (MISFA Annual Report,2016, s. 120;128). Bu bağlamda, Afgan kadınlar için böyle bir gelişme oldukça devrimci olmakla birlikte, bu ölçekte ekonomik fırsatlara erişebilmek çoğu durumda, kadınları aileleri ve toplulukları içindeki karar vericilere dönüştürmektedir.

Mikrofinansın devam eden gelişimi, Afgan kadınlarının ekonomik katılımı ile aileleri, komşuları ve toplumu tarafından nasıl algılandıkları üzerine olumlu etkisini göstermiştir (Safdari, 2013, s. 84). Yakın zamanda, Afganistan Mikrofinans Yatırım Destekleme Tesisi tarafından yaptırılan bağımsız bir araştırmada, kadınların mikrofinans müşterilerinin sadece hane halklarının gelirlerini iyileştirmekle kalmadıklarını, bunun yanında kredilerinin, ailelerinin daha iyi temel hizmetlere, örneğin güvenli içme suyu, sağlık tesisleri, elektrik ve güvenli pişirme yakıtlarına daha fazla erişim sağladığı belirtilmiştir. Sonuç olarak, kadınlar ailelerinde karar alma ve satın alma yetkileri ile toplumda daha gelişmiş bir sosyal statüye sahiptirler. Makro düzeyde, Afganistan mikrofinans sektörünün başarısı aynı şekilde dikkat çekici olup, Bangladeş, Pakistan ve Hindistan'daki bazı benzerleriyle karşılaştırıldığında emekleme aşamasındadır (ARTF Annual Report, 2016, s. 40).

2.5. Afganistan'da Mikrofinans Modelleri

Afganistan'da kullanılan mikro finans modelleri, başka yerlerde toplanan deneyimlerden ithal edilmiştir. Ülkede yerli olarak gelişen birkaç model bulunmaktadır. Baskın modeller grup kredilendirme yaklaşımını bireysel kredilendirme ile birleştirmektedir. Neredeyse her kredide geri ödemeler hemen başlar ve geri ödemeler haftalık, iki haftalık veya aylık bazda yapılır. Bu, yalnızca hane halkında en az bir üyenin düzenli bir gelir kaynağına sahip olması durumunda kredilerden alabileceği anlamına gelmektedir. Bu ise, genellikle, düzenli bir gelir kaynağı olmaksızın yoksulları dışlar (Safdari, 2013, s. 114).

2.5.1. Bireysel Kredi Sistemi

Bireysel kredi, kredi geri ödemesinden müşterek olarak sorumlu bir grubun üyesi olmayan kişilere kredi sağlanması olarak tanımlanır. Bu metodoloji, Afganistan'daki en az 8 MFI tarafından ve tüm bankalar tarafından kullanılmaktadır. İşletmenin spesifik ihtiyaçlarına ve nakit akışına göre özel ürünler sunmak için bireysel müşterilerle sık ve yakın temas kurmak gerekir ki bu nedenle müşteri için kredi yöneticisi oranı, grup kredileri için olduğundan çok daha düşüktür. Afganistan'da, bireysel kredi büyüklükleri, müşterinin ihtiyacına ve MFI'nın müşteri türüne borç verme deneyimine bağlı olarak 120- 6000 dolar arasında değişmektedir. Nakit akışının ve basit borç-gelir oranlarının analizi,

müşterilerin geri ödeme yeteneklerini belirlemek için sıklıkla kullanılır. Normalde bir müşteri daha küçük krediler almaya başlar ve müşteriler kredi geçmişi, varlık tabanı ve kredi kurumu ile olan ilişkilerini geliştirdikçe daha büyük kredilere erişimi artırırlar (MISFA Annual Report,2016, s. 150).

Teminat konusu bu tür kredileri en çok etkileyen faktördür. Zayıf hukuki altyapı ve bölgeye yön veren sorunlar, kredi veren kurumların büyük miktarlarda kredi sağlama kabiliyetini kısıtlamıştır. Bir güven ilişkisi ve güçlü geri ödeme kaydı, sözleşmenin uygulanması ve gelişmiş arazi tapu kayıtları Afganistan'da mevcut oluncaya kadar bireysel kredilerin birincil "garantileri" dir. Müşterilerle sık sık temas kurma ihtiyacı finansal kurumların kırsal müşterilere ulaşmaya çalışmakta olan önemli zorluklardan biridir. Hem zayıf altyapı hem de artan yönetim maliyetleri, çiftçilere, toptancılara, kırsal tüccarlara ve kırsal alanlardaki bireysel kredilendirme programlarının maliyetine katkıda bulunmaktadır. Bu, borçlular tarafından en çok tercih edildiği düşünülen ve en çok talep edilen kredi türüdür. Alanın güvenliği ve ulaşımın bulunması doğrudan erişim sorunlarını etkilemektedir. Bu model, borçlunun teknik yardım ve pazarlama ihtiyaçlarının karşılanması- borç alanların yeni pazarlara girme ve başarılı işler yaratma ihtimalini arttırma avantajını sağlamaktadır. Çoğu durumda, herhangi bir hizmet için (kredi sağlama, teknik yardım, pazarlama) ücret alınmaz; bu, yalnızca bağışçılar ya da hükümet destek verdiği sürece etkinliğin işlev göreceği anlamına gelir (MISFA Annual Report,2016, s. 152).

2.5.2. Grup Kredilendirme Sistemi

Grup borç verme metodolojisi, Afganistan'daki finansal kuruluşlar tarafından oldukça sık kullanılmaktadır. Grup kredilendirme yaklaşımları, bir grup kredi kullanımı genellikle grup için temerrüde düşme riskini azaltsa da kredi boyutu ve vadesi açısından ihtiyaçların oldukça homojen olduğu bir grubun oluşturulmasını içerir (Safdari, 2013, s. 117). Afganistan'da, grup büyüklükleri, grubun tüm üyelerinin kredileri için garantör olarak görev yapan 4-20 üye arasında değişmektedir. Grubun herhangi bir üyesi bir geri ödeme yapamazsa, grubun diğer üyeleri o kişinin adına geri ödeme yapmalıdır. Bu metodoloji altındaki krediler küçük miktarlarda ve kısa geri ödeme süreleriyle başlar. Afganistan'daki grup kredileri 85- 600 $ aralığında başlayıp her bir kredi

döngüsüyle birlikte artmaktadır. İyi bir geri ödeme geçmişi olan gruplar artan boyut ve sürelerle kredi kullanmaya devam edebilir, ayrıca Afganistan'daki birkaç program, borç alanların belirli bir kredi döngüsünü tamamlamasından sonra grup kredilerinden mezun olup bireysel kredi almasına izin vermektedir. Bu kredi ürününün en büyük avantajlarından biri, grup üyeleri baskısının kredi teminatı olarak hareket etmesidir. Bir üye ödeme yapamadığında, tüm üyelere daha fazla kredi verilmesi normal olarak durdurulur. Dolayısıyla, ahlaki tehlike, riskten kaçan ve bireysel borçlanma kapasitelerini korumak isteyen grup üyeleri tarafından azaltılır ((MISFA,2016, s. 160).

Grup kredileri, grup lideri tarafından "yönetilmesi" nedeniyle yönetim maliyetlerini düşürmeye yardımcı olabilir. Afyon çiftçilerinin kredi ihtiyaçlarına cevap vermek için bu tür bir krediyi kullandırmanın en büyük avantajı, bu metodolojiyi kullanan MFI'lerin çok kısa bir sürede çok sayıda ilçe ve ilde operasyon kurabilmeleri olmuştur. Ancak, kredinin küçüklüğü, özellikle de başlangıç aşamasında, yatırım ve gelir yaratma fırsatlarını kısıtlamaktadır (Dünya Bankası, 2015, s. 65).

2.6. Mikrofinans Sektörü Desteğinde Devam Eden Bağışçı Destekli Girişimler

Dünya Bankası, MISFA'nın kurulmasına yardım ederek, gelişiminde yakından ilgisini sürdürmüştür. Dünya Bankası, 2003 yılından bu yana, Afganistan Yeniden Yapılandırma Güven Fonu aracılığıyla MISFA'ya donör yardım düzenlemiştir. Ancak MISFA'ya bağışta bulunanlar ARTF mekanizması dışında doğrudan destek mekanizmasını da kullanmışlardır. MISFA'nın en büyük destekçileri Kanada Uluslararası Kalkınma Ajansı ve DFID'dir. CIDA, MISFA'ya yaklaşık 92.51milyon ABD doları, Birleşik Krallık ise yaklaşık 67.28milyon ABD Doları katkı sağlamıştır (Safdari, 2013, s. 72). Amerika Birleşik Devletleri, ARTF mekanizması kullanmayanlar arasında en büyük destek destekçi olmuştur. Danimarka, İsviçre, Avustralya, CGAP, NOVIB, vb. apeks ajansını desteklemişlerdir. Oxfam/Novib, ağırlıklı olarak genel MFI eğitimi ve bireysel örgütlerin rehberliği alanlarında kapasite geliştirme konusunda sınırlı destek sağlamıştır.

Dünya Bankası ARTF aracılığıyla MISFA'ya az miktarda destek sağlamaktadır. Bununla birlikte, Ağustos 2007'de Dünya Bankası, MISFA'nın mikrofinans hizmetleri sağlayıcılarına ödünç vermesi amacıyla Mikrofinans Genişletme Desteği ve Sürdürülebilirliği Geliştirme Projesi için 30 milyon ABD doları tutarındaki ek IDA bağışını onaylamıştır. Bu finansman ARTF mekanizmasını kullanmamaktadır. Dünya Bankası kapsayıcı ekonomik büyüme ve kırsal geçim kaynaklarının sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesini amaçlayan Afganistan Kırsal İşletme Geliştirme Programı'nın (AREDP) tasarımını tamamlama sürecindedir. AREDP tasarımı, tasarruf ve gelir getirici faaliyetler için üretici ve topluluk gruplarının oluşturulmasını destekleyerek Ulusal Dayanışma Programı (NSP) ve diğer projeler yoluyla geliştirilen sosyal sermayeyi geliştirir ve pazarlara ve hizmet sunumuna yönelik bağlantıları geliştirir (Sadat, Satkowski ve Sarabi, 2015, s. 112).

Her bir hedef bölgede kümelenme ve mezuniyet yaklaşımı ile gerekli ölçeğin sağlanması pazarlara ve kredilere erişimi artıracaktır. Kırsal işletme (KOBİ) bileşeni, kırsal alanlarda ve tarımla ilgili işletmelerde aktif olarak bulunan özel sektörün boşluklarını ve caydırıcı unsurlarını ele almayı amaçlamaktadır. Bu yaklaşım, değer zincirleri geliştirmeyi ve kırsal işletmelerin teşvikine yönelik müdahaleleri kapsayarak kırsal yoksulların sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesi anlamında bir geçim yaklaşımıyla bütünleşmektedir. Bununla birlikte, AREDP kredi sağlamayacak, ancak uzman derneklere hibe sağlayacaktır (Sadat, Satkowski ve Sarabi, 2015, s. 112).

USAID, Eğitim Geliştirme Akademisi tarafından uygulanan Tarım, Kırsal Yatırım ve Kurumsal Güçlendirme (ARIES) Projesi aracılığıyla destek sağlıyor. Bu, ekonomik fırsatlar sağlamak ve sürdürülebilir kırsal mali hizmetlere erişimi yaygınlaştırmak için tasarlanmış yeni bir projedir. ARIES, kadın ve erkeklere ait mikro işletmeler (hane halkları ve küçük işletme çiftçileri) ve tarımsal KOBİ'ler için kırsal Afganistan'daki temel finansal hizmetlere adil erişimi sağlamak için tasarlandı (USAID, 2014, s. 15). Bu amaca ulaşmak için ARIES, kırsal işletmeler ve KOBİ finansmanında banka dışı mali kuruluşların kurulması ve yaygınlaştırılması ile yerel ticari bankaların kapasitelerinin geliştirilmesi için teknik yardım, eğitim, sermaye ve operasyon desteği sağlamayı planlıyor. ARIES

sayesinde, ABD Hükümeti tarafından toplam 50 bin kredi için 22.4milyon dolar ödenmesi; kırsal kredi kooperatifleri, 4 yatırım ve finans kooperatifi ve 3 yeni FINCA şubesi kurulması ve MISFA içindeki küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) kredileri için yeni bir kredi penceresi oluşturulması planlanmaktadır (USAID, 2014, s. 16).

2.6.1. Afganistan'a Yapılan İkili ve Çok Taraflı Yardımlar

Afganistan Devleti, donör ülkelerin ve kurumların katkılarıyla ülkenin fiziki altyapısını güçlendirmeye ayrıca artan nüfusuna insani yardımları götürmeye çalışmaktadır. 2003-2012 yılları arasında 14 uluslararası konferans gerçekleştirilmiş ve donör ülkeler Afganistan'a yönelik olarak çeşitli yardım taahhütlerinde bulunmuşlardır (Kabil Ticaret Müşavirliği Müşavirlik Raporu, 2013, s. 63). Son olarak 2012 yılı temmuz ayında Tokyo'da gerçekleştirilen donörler konferansında, Afganistan'a 16 milyar dolar tutarında yardım sağlanması vaat edilmiştir. Bu bağlamda Afganistan'a ABD, İngiltere, Avustralya, Kanada, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Çin Halk Cumhuriyeti, Finlandiya, Fransa, Hindistan, İtalya, Japonya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç ve Türkiye gibi pek çok ülkenin önemli yardımları olmuştur (USAID Raporu 2014, s. 31).

2.6.2. Dünya Bankası Yardımı

Afganistan'a en fazla katkı sağlayan uluslararası nitelikteki kurum Dünya Bankası olup, Dünya Bankası projeleri özellikle altyapı, kırsal kalkınma, eğitim, işsizliğin azaltılması, sağlık ve eğitim kalitesinin arttırılmasına yöneliktir. Dünya Bankası'nın Afganistan'a yönelik olarak gerçekleştirdiği yatırımların iki önemli ayağını Uluslararası Yatırım Kurumu (International Development Association-IDA) ve Afganistan İmar Destek Fonu (Afghan Reconstruction Trust Fund-ARTF), teşkil etmektedir. ARTF, ayrıca donörler ile Hükümet arasında diyaloğu sağlayan bir forum rolü de üstlenmiştir. 2002 yılından bu yana IDA Afganistan'a, yaklaşık olarak 3 milyar $ tutarında yardımda bulunmuştur. Bu yardımların 2,63 milyar Dolarlık kısmı hibe. 436 milyon $'lık kısmı ise faizsiz kredilerden oluşmaktadır. Dünya Bankası tarafından 2014 yılında Afganistan'a taahhüt edilen yardım tutarı 362 milyon $, 2015 yılında ise 270 milyon $'dır. ARTF ise bugüne dek 34 donör ülkeden yaklaşık 8 milyar $ tutarında yardım almıştır.

ARTF, devletin bütçesinin finanse edildiği en büyük kaynak olarak oluşturulmuş olup, devlet içerisindeki ekonomi yönetimi reformlarına hız kazandıran bir politika platformu olarak geliştirilmiştir. Dünya Bankası'nın mali yardımlarının, eğitim, sağlık, kırsal ve toplumsal kalkınma, gümrükler, elektrik dağıtımı ve üretimi, sulama ve enerji alanlarında önemli başarıları olmuştur (ARTF, 2015, s. 85).

2.6.3. USAID (U.S. Agency for International Development) Yardımı

ABD'nin Uluslararası Yatırım Kurumu (U.S. Agency for International Development-USAID), ABD Devleti'nin Afganistan'ı güvenli ve mamur bir ülke yapma çabalarının bir parçası olarak Afganistan Devletini desteklemektedir. USAID, programlar aracılığıyla etkin kamu yönetiminin geliştirilmesini desteklemektedir. Bahsekonu programlar, kanun hakimiyetini güçlendirmek, devletin kapasitesinin arttırılması, belediye hizmetlerinin yayılması, yolsuzlukla mücadele etmek, güvenilir seçimleri ve temsili kurumları desteklemek ve sivil toplumu ve bağımsız medyayı güçlendirmekten oluşmaktadır. USAID ayrıca, sağlık, eğitim, ziraat ve altyapı konularında Afganistan'a önemli destekler sağlamış olup, 2002 yılından bu yana USAID kanalıyla ülkeye yapılan kalkınma yardımları 17 milyar $ civarındadır (Dünya Bankası, 2015, s. 183).

2.6.4. Asya Kalkınma Bankası Yardımı

1966 yılında kurulan Asya Kalkınma Bankası (ADB), dünyanın değişik bölgelerinden 67 üyesi bulunan çok taraflı bir yatırım bankasıdır. Afganistan, 1966 yılından beri Asya Kalkınma Bankasının kurucu üye ülkelerinden biridir. Ancak, ülkede yaşanan yoğun sivil sorunlar nedeniyle, ADB'nin ülkedeki faaliyetleri, 1989-2002 yıları arasında geçici olarak durdurulmuştur. 2002 yılında Afganistan'a yardımların başlamasından sonra, ADB, Afganistan'a yaklaşık 3 milyar $ tutarında hibe, yaklaşık 1 milyar $ tutarında kredi sağlamıştır. 2002-2014 döneminde yapılan toplam donör taahhütlerine göre, ADB, Afganistan'ın dördüncü büyük donörü (ABD, Birleşik Krallık ve Dünya Bankası'nın ardından) olarak sıralanmaktadır. ADB'nin Afganistan'a yönelik yardımlarında öncelik verdiği alanlar ulaşım, enerji, doğal kaynaklar ve kırsal kalkınmadır (Asya Bankası Raporu, 2015, s. 11).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AFGANİSTAN'DA MİKRO KREDİ ALAN KADINLAR ÜZERİNDE YAPILAN NİTEL BİR ARAŞTIRMA

5. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Afganistan'da mikro kredi alan kadınların, mikro kredi kullandıktan sonra ekonomik ve sosyal yönde hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğunu göstermektedir. Çalışmanın sonucunda mikro kredinin etkileri ile kadınların kendi hayatlarında yaşadıkları etkilerin literatürde tartışılacaktır.

5.1. Araştırmanın Problemi

Bu çalışmada incelenen hususlar şunlardır:

- Mikro kredi alımı öncesi kadınların ekonomik ve sosyal durumu;
- Mikro kredi alımına nasıl karar verildiği;
- Mikro kredi alma sürecinde kadınların çeşitli zorluklar yaşayıp yaşamadığı;
- Mikro kredi alımı sonrasında kadınların yaşadığı ekonomik ve sosyal değişimler;
- Mikro kredi sistemi üzerine kadınların değerlendirmeleri;
- Mikro kredi sistemi üzerine literatürde var olan değerlendirmeler ile görüşülen kadınların değerlendirmelerinin karşılaştırılması.

Yukarıdaki maddelerden harici olarak kadınların kendilerinin de belirtmek istediği durumlar varsa onlar da çalışmaya dahil edilmiştir. Elde edilen veriler ile probleme konu olan sorulara yanıt aranmıştır.

5.2. Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemi Afganistan'da mikro kredi alan kadınlar üzerine yapılan nitel çalışma olmasıdır. Yapılan bu nitel çalışma, daha önce Afganistan'ın çeşitli illerinde mikro kredi alan kadınlar için yapılmış olan nicel araştırmaların tamamlayıcısı niteliğindedir. Önceki araştırmalardan başka olarak, anket yapılması yerine nitel bir çalışma yapılmak istenmesinin nedenleri ise; mikro kredi alan kadınların değişimlerinin ilk ağızdan dinlenilmek istenmesi, daha önce yapılan çalışmalardan farklı bir çalışma ortaya koymak, anket

çalışmalarında verilen çalışmaların gerçeğe uygun olup olmaması ya da hiç cevap verilmeme riski olmaması için, mikro kredi alan kadınların hikâyelerini dinleyerek onlardan rahat bilgi alınabilmesidir. Bununla birlikte nitel araştırma; kişilerin anlattıklarından bir araya getirilen bilgilerin tahlil edildiği araştırma yöntemidir. İncelenen tahliller katılımcıların görüşlerini açıklamaktadır. Nitel ile niceli birbirinden ayıran en önemli özelliği, çalışmalarının bireylerini bir nesne veya bir şey olarak görmemesidir. Çalışmanın kadın yoksulluğu ile ilişkisinin önemine sunulan, kadınların tek gelir kaynağı kabul edilerek; politikalardan ve çeşitli olaylardan etkilenen pasif bireyler olarak görülmemesi; kadınlar ve erkeklerin yoksulluğu farklı şekilde yaşamaları sonucu farklı düşünceler ve hâkim erkek fikirlerini önlemek amaçlanmıştır.

5.3. Araştırmanın Kapsamı

Afganistan'da Mikro kredi veren kuruluş olan Micro-finance Investment Support Facility for Afganistan (MISFA) yetkilisiyle görüşüldü. Yetkili ile yapılan görüşmelerden sonra MISFA'dan mikro kredi alan kadın kullanıcıların rahat bir yaşam sürebilecekleri anlaşılması üzerine 2015 senesinde Afganistan'da mikro kredi alan 10 kadınla gayet açık bir şekilde konuşmalar yapılmıştır. Derinlemesine yapılan bu konuşmalar 5 kadının evine gidilerek yüz yüze yapılmıştır. Diğer 5 iş yeri sahibi kadınında iş yerlerini ziyaret edilip görüşmeler yapılmıştır.

5.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma nitel bir çalışma olup, Afganistan'da mikro kredi alan 10 kadın ile görüşmeler yapılmıştır. Aslında araştırma tamamen bir ülkeyle değil, 10 kişilik grup ile sınırlıdır. Araştırmanın denediği hipotez ise mikro kredi alan kadınların, mikro kredi aldıktan sonra hayatlarında ekonomik, sosyal ve psikolojik yönde olumlu değişimlerin olup olmamasıyla ilgilidir. Araştırma bu üç etki alanı ile sınırlıdır. Araştırma sürecinde10 kadın ile görüşme yapılmasının nedeni ise, MISFA'dan yararlanan kadın sayısının az olup araştırmanın ulaşıla bilinen kişilerle gerçekleştirilmesidir. Araştırmada MISFA'dan mikro kredi alan kadınların kurumun işleyişi hakkında düşünceleri, hangi sebeplerden dolayı kredi almış oldukları, MISFA yetkililerinin kredi alan kadınlarla olan ilişkileri, kadınların ürettikleri ürünleri hakkındaki görüş ve düşünceleri yer almaktadır.

5.5. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma kapsamında, derinlemesine görüşme yönteminin yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmış olup betimsel analizden faydalanılmıştır. Araştırmanın nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilmesi, yaklaşımın sağladığı şu avantajlardan kaynaklanmaktadır:

- Araştırılan Kişileri Gözü ile Görme Olanağı

Nitel araştırmanın en temel özelliği, araştırılan olay, olgu, norm ve değerleri üzerinde araştırma yapılan kişilerin bakış açılarıyla incelemeye çalışmasıdır. Bu inceleme sırasında, araştırma yapılan kişilerin oluşturdukları ve kullandıkları özel dil, anlamlar, kavramlar üzerinde durup onları anlamak ve bunların araştırılan kişiler için ne anlama geldiğini ortaya çıkarmaya çalışmak, önemli bir çalışma stratejisidir (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.18). Araştırmada görüşülen kadınların sorulan sorulara verdikleri cevaplar, sadece ifade ettikleri durum ile ilgili olarak görülmemiş, kullandıkları kavramlar, anlamlar ve kelimeler üzerinde de durulmuştur. Kredi alan kadınların aktardıkları bilgiler doğrultusunda empati kurmaya çalışılarak, içinde bulundukları ekonomik ve sosyal şartların onlar için ne ifade ettiği anlaşılmak istenmiştir.

- Tanımlama Şeklinde Olması

Üzerinde araştırma yapılan kişilerin yaşadıkları ortamların ya da üzerinde araştırma yapılan konu, olay ve olguların geçtiği yerlerin geniş bir biçimde tanımının yapılmasıdır. Böylece elde edilen verilerin hangi ortamlarda ortaya çıktığı ya da benzeri ortamlar için daha iyi anlam ifade edebileceği tespit edilmiş olur (Kabakçı ve Günsoy, 2012, s. 130). Araştırmada MISFA'dan mikro kredi alan kadınların kurumun işleyişi hakkında düşünceleri, hangi sebeplerden dolayı kredi almış oldukları, mikro kredi programlarıyla ilgili düşünceleri ile şikâyet ve önerileri, MISFA yetkililerinin kredi alan kadınlarla olan ilişkileri, kadınların ürettikleri ürünleri sattıkları yer hakkındaki görüş ve düşünceleri ve kredi aldıktan sonra ekonomik ve sosyal durumlarındaki değişimlerinin tanımlanması gerekmektedir. Böylece, mikro kredi hakkında kadınların algısındaki olumlu ya da olumsuz düşüncelerin daha iyi anlaşılmasına ve bunların ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

- Durum sallaştırma

Nitel araştırma, tanımlama özelliğindeki prensiplere benzer bir biçimde, araştırılan kişilerin davranışlarını, davranışların geçtiği durumlar içerisinde inceleyip, anlamaya eğilim göstermektedir. İnsanların davranışları, uygulamaları, değerleri, düşünceleri ve anlayış düzeyleri sosyal yaşantılarında ve geçmişte yaşadıkları durumlar içerisinde daha iyi anlaşılmaktadır. (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.85). Mikro kredi alan kadınların, kredi alma sürecindeki düşünce ve davranışları, kredi almadan önceki durumları ile kredi aldıktan sonraki durumları, kredi aldıktan sonra kredi hakkındaki düşüncelerine yer verilmesi gerekir. Böylece, bunların da araştırmaya katılması daha sağlam ve anlamlı bilimsel bilgiler üretilmesini sağlar (Kabakçı ve Günsoy, 2012, s. 130).

- Sadece Sonuçlardan Çok Süreç Üzerine Odaklanma

Nitel araştırma yaklaşımı içerisinde yer alan, sosyal dünya ve yaşamı daha iyi anlamak için bu araştırmayı yapmayı gerektiren en önemli unsurlardan bir tanesi, araştırmanın statik olmaktan ziyade süreçsel anlamaya dayanmasıdır. Üzerine araştırma yapılan olay, olgu ve konular birbirleriyle etkileşim içerisinde olduğundan, birinin diğerine etkide bulunması, bunların uzun bir süre içerisinde anlaşılmaya çalışılması ve böylece meydana gelebilecek değişmelerin daha iyi anlaşılması söz konusudur. Araştırılan kişilerin günlük yaşam süreçleri etraflıca incelenmek zorundadır (Altunışık, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005, s.22).

- Esnek ve Yapılandırılmamış Olması

Araştırma sosyal bir olay, olgu ya da konu üzerinde daha önceden detaylı bir şekilde hazırlanmış araştırma amacı oluşturmak yerine, açık ve yapılandırılmamış bir strateji içerisinde olmalıdır. Böylece araştırılan konudan ortaya çıkabilecek ve bu konuyu etkileyebilecek bütün etkenler önyargısız şekilde ortaya konulmaya çalışılır (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.92).

- Veri Analizlerinin Tümevarım Şeklinde Olması

Nitel araştırmalar, araştırma sırasında elde edilmiş verileri ya da bulguları inceleyerek hipotezlerini çürütme ya da destekleme çabası içerisinde değildir. Aksine, elde edilen verilerin sistemli ve planlı bir şekilde incelenmesi sonucunda, tümevarım yöntemiyle, kuram üretme yoluna gidilir. İlk önce veriler incelenir,

daha sonra bu incelemeyle birlikte araştırılan sosyal durumu en iyi bir biçimde yansıtacak teori ortaya çıkartılır (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2005, s.22). Araştırmada nitel araştırmanın bu özelliğine uygun olarak, kadınlar ile yapılan görüşmelerden yola çıkılarak sonuca ulaşılmıştır. Hipotezlerin ispatlanması ya da çürütülmesi gibi bir kaygı güdülmeden, elde edilen veriler analiz edilmiş, bu analiz sonucunda kadınların hayatında mikro kredi aldıktan sonra ekonomik ve sosyal yönde ne gibi değişimlerin gerçekleştiği süreç içerisinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

6. VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Yapılan araştırmanın veri toplama yöntemi, doğasında yer alan güçlü yönlerinden dolayı görüşme yöntemi şeklinde belirlenmiştir. Görüşme yönteminin güçlü yönleri ise esneklik, cevap oranı, sözel olmayan davranış, ortam üzerindeki kontrol, soru sırası, anlık tepki, veri kaynağının teyit edilmesi, bütünlük ve derinlemesine bilgidir. Görüşme sosyal bilimlerde en sık kullanılan araştırma yöntemlerinden biridir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde pek çok sosyal bilim alanında görüşme, etkili bir veri toplama yöntemi olarak yerini almıştır. Briggs (1986) görüşmenin, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikayetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını belirtmektedir (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.139).

İlk bakışta görüşme, kolay bir veri toplama yöntemi gibi görünebilmesine rağmen beceri, duyarlılık, yoğunlaşma, bireyler arası anlayış, öngörü zihinsel uyanıklık ve disiplin gibi birçok boyutu kapsaması açılarından hem sanat hem bilim olarak kabul edilir. Bu yönüyle görüşme, bireylerin zaman zaman birbirlerini duymadığı, mesajların yanlış alındığı ve çok az derinliğin bulunduğu sıradan bir konuşmadan çok farklıdır. Nitelikli bir görüşmede ise günlük iletişim sürecinde yapılan dinleme eksikliği, önyargı gibi hatalar yapılmaz. Stewart ve Cash (1985) görüşmeyi "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" olarak tanımlamıştır (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.142).

Bu tanımda, süreç "iletişimdeki sürekliliği ve dinamikliği": karşılıklı olması, "iki ya da daha fazla birey arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşimi"; etkileşimlilik, "görüşmeye dahil olan bireyler arasında oluşan bireyler arası bağı," önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç, "görüşmeye dahil bireylerden en az birinin belirli bir amacı olduğunu ve bu amaca yönelik ilgi elde etme çabası olduğunu" ifade eder. Soru sorma ve yanıtlama ise "görüşme süresince görüşmeye dahil olan bireyler arasındaki etkileşim ve ilişkiyi başlatma ve sürdürme; bunun yanı sıra taraflardan en az birinin önceden planlanmış amacının gerçekleştirilmesine hizmet etme ve bu amaca yönelik bilgiye ulaşmayı sağlama işlevini ifade eder (Kabakçı, Günsoy, 2012, 120).

Görüşme teknikleri ise yapı bakımından üç adettir. Bunlar yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşmedir. Yapılandırılmış görüşme önceden belirlenmiş sorulardan oluşur, bu sorular kişiye belli bir sıra içerisinde sorulur ve genellikle kişi belirli seçeneklere doğru yönlendirilir. Bu yöntemin önemli avantajları, standart cevapların alınmasının sağlanması, ön-yargı ve benzeri uygulama problemlerinin az olması, verilerin karşılaştırılmasına daha uygun olması, görüşme uygulamasının daha kolay ve çok fazla görüşme yeteneği gerektirmemesi olarak sıralanabilir (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.125). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde tıpkı yapılandırılmış görüşmelerde olduğu gibi daha önceden belirlenmiş sorular vardır. Fakat bu yöntemin farkı, soruların belirli bir sırayı takip etmemesi ve daha önceden belirlenmeyen ek soruların sorulabilmesi, daha esnek bir yapıya sahip olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.125).

Görüşme sürecinin kontrolünde sondaların da önemli bir yeri vardır. Sorulan soruya bireyin geçerli olmayan yanıtlar vermeye başlaması durumunda, görüşmeci soruyla ilgili olarak daha önce sözü edilen sondalar aracılığıyla yanıtın soruya ilişkin olmasına katkıda bulunabilir. Örneğin, görüşülen bireyin geçerli olmayan yanıtlara yönelmesi durumunda araştırmacı, sondalar yoluyla bireyi sorunun asıl temasına yönlendirebilir. Yine benzer bir biçimde, sorunun görüşülen birey tarafından yanlış anlaşılması durumunda araştırmacı sondalar yoluyla sorunun asıl konusuna ilişkin ipuçları verebilir (Yıldırım ve Şimşek,1999, s.116).

En önemli avantajları, derin bilgilere ulaşılmasını sağlaması, esnek olması kişilerin konunun amacını öğrenmesi dolayısıyla insanların kendilerini daha rahat ve güvenli bir ortamda hissetmelerine imkân vermesi, elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcılar arasında karşılaştırmalar ve değerlendirmelerin yapılması kolaylığı, hiç beklenmedik konulara ulaşmak ve çarpıcı sonuçlar elde etmenin mümkün olmasıdır (Kabakçı, Günsoy, 2012, 125).

Araştırmada ise incelenen konu ile ilişkili olarak mikro kredinin ekonomik ve sosyal yönde kadınların hayatlarında ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini tespit etmek üzere mikro kredi kullanıcı 10 kadınla yüz yüze görüşülmüştür. Yapılan bu görüşmelerden 5'i kadınların kendi evlerine gidilerek diğer 5 ide mikro kredi kullanıcıların görüşmeleri ise işyerlerine gidilerek yapılmıştır. Bu çalışmada kadınların mikro kredi kullandıktan sonra hayatlarında yaşadığı ekonomik ve sosyal değişiklik getirip getirmediğini belirlenmesi amacıyla yapılan görüşmeler yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmaktadır. Görüşme tekniğinin yarı yapılandırılmış görüşme olması, mikro kredi kullanıcılardan derin bilgilere ulaşılmasını sağlaması, esnek olması kişilerin konunun amacını öğrenmesi dolayısıyla insanların kendilerini daha rahat ve güvenli bir ortamda hissetmelerine imkân vermesi sağlamıştır.

6.1. Veri Analiz Yöntemi

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmış olup betimsel analizden faydalanılmıştır. Nitel veri analizinin temel özellikleri ise şunlardır:

Nitel veri analizi;

- Tümevarımcı, yenilikçi, açıklayıcı, keşfedici ve araştırmacıdır.
- Veriler ile yeniden çalışmayı içerir.
- Alan notlarını tekrar incelemeyi ve yazmayı içerir.
- Gruplandırmanın yapılabileceği kodlar oluşturmayı içerir.
- Zaman ve yer ilişkisi içerisinde oluşan etkinliklerin karşılaştırılması
- Betimleme- Analiz- Süreç ilişkisine dayanır.
- Verilerin gruplandırılması ve genel özelliklerin oluşturulması

Betimsel analiz ise nitel veri analizinin çoğunlukla ilk ve en alt düzeyinde yer alan analiz biçimi olarak bilinir. Araştırmada kullanılan gözlem, görüşme ve doküman gibi veri toplama araçlarında yer alan soru, konu ya da temalar temel alınarak analiz edilir. Betimsel analizde farklı kişilerin aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarıp araştırmanın rapor aştırılmasında yapılan belirgin hata, araştırmacıyı araştırma sırasında araştırılan kişilere yönelttiği soruyu doğrudan soru şeklinde araştırma raporuna koyması ve bunun üzerine yorumlarda bulunmasıdır. Soruyu olduğu gibi koymak yerine sorunun bir cümle, başlık ya da bir kavram haline getirilmesi gerekir (Yıldırım, Şimşek,1999, s.155).

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur:

- Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma: Bu aşamada araştırmanın sorularından, kavramsal çerçevesinden ya da görüşmede yer alan boyutlarından yola çıkılarak kavramsal bir çerçeve oluşturulur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği ve sunulacağı belirlenir.
- Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi: Daha önce oluşturulan çerçeveye göre elde edilen veriler okunur ve düzenlenir. Bu aşamada, verilerin tanımlama amacıyla seçilmesi, anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesi söz konusudur.
- Bulguların tanımlanması: Düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir.
- Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırılma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasına yardımcı olur.

Afganistan'daki mikro kredi alan kadınların, mikro kredi kullandıktan sonra ekonomik ve sosyal yönde hayatlarında ne gibi değişiklikler olduğunu incelenmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanmış olup betimsel analizden faydalanılmıştır. Böylece mikro kredi kullanıcı kadınların duygu, fikir, düşünce ve önerilerine ulaşmaya çalışmış olup bununla birlikte sorulan sorulara verdikleri cevaplar bir araya getirilip analiz edilmiştir.

7. BULGULAR VE TARTIŞMA

Afganistan'da Mikro kredi veren kuruluş olan Micro-finance Investment Support Facility for Afganistan (MISFA) yetkilisiyle görüşüldü. Yetkili ile yapılan görüşmelerden sonra MISFA'dan mikro kredi alan kadın kullanıcıların rahat bir yaşam sürebilecekleri anlaşılması üzerine 2015 senesinde Afganistan'da mikro kredi alan 10 kadınla gayet açık bir şekilde konuşmalar yapılmıştır. Bunun nedeni ise bu kullanıcılara kolaylıkla erişilebilmesi ve Afganistan'da mikro kredi kullanıcıların büyük çoğunluğunun MISFA'den kredi alıyor oluşudur. Araştırmada ise incelenen konu ile ilişkili olarak mikro kredinin ekonomik ve sosyal yönde kadınların hayatlarında ne gibi değişiklikler meydana getirdiğini tespit etmek üzere mikro kredi kullanıcı 10 kadınla yüz yüze görüşülmüştür. Yapılan bu görüşmelerden 5'i kadınların kendi evlerine gidilerek diğer 5 ide mikro kredi kullanıcıların görüşmeleri ise işyerlerine gidilerek yapılmıştır

Araştırmada MISFA'dan mikro kredi alan kadınların kurumun işleyişi hakkında düşünceleri, hangi sebeplerden dolayı kredi almış oldukları, mikro kredi programlarıyla ilgili düşünceleri ile şikâyet ve önerileri, MISFA yetkililerinin kredi alan kadınlarla olan ilişkileri, kadınların ürettikleri ürünleri sattıkları yer hakkındaki görüş ve düşünceleri de yer almaktadır.

Afganistan'da Mikro kredi kullanıcıların yapılan bu nitel araştırmada, kadınların kredi kullandıktan sonra yaşantılarında meydana gelen sosyal, ekonomik ve psikolojik değişimler tespit edilmiştir. Mikro kredi kullanan kadınlarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan belli başlı temalar mikro kredi kullanımının sağladığı katkılar, mikro kredi kullanma nedeni, karşılaşılan sorunlardır. Mikro kredi kullanımının sağladığı katkılar iki temel grup halinde getirilmiştir. Sosyal katkılar ve ekonomik katkılardır. Sosyal katkılar özgüven, değer artışı, psikolojik yoksulluktan kurtulmak, eşlerinden bağımsız hareket edebilmesi, temel ihtiyaçlar dışındaki istek ve ihtiyaçların karşılanması ve psikolojik olarak kendisini iyi hissetmek gibi sıralanabilir. Ekonomik katkılar yoksulluk sınırından kurtulması, aile bütçesine katkıda bulunabilmeleri, ekonomik olarak eşlerinden bağımsız hareket edebilmeleri ve kimseye muhtaç olmadan yaşam sürebilmeleri gibi sıralanabilir.

Tablo.4. Görüşülen kadınların Kişisel Bilgileri

	Yaşı	Çocuk Sayısı	Okuduğu Okul	Eşinin Mesleği	Kaçıncı Mikro Kredinin Alındığı	Mikro Kredi ile Yapılan Gelir Getirici Faaliyet	Haneye Başka Herhangi Bir Gelirin Girip Girmediği	Ortalama Aylık Gelir AF/ TL
1	42	4	Okumamış	Çalışamaz durumda	6	Tavukçuluk, Yumurta satışı, Tavuk Satışı	Girmiyor	5.500 Af 260 TL
2	48	6	Okumamış	İşçi	4	Hayvancılık, Süt satmak, Tereyağı, Yoğurt satmak	Eşinin Maaşı	9.000 AF 450 TL
3	55	5	Okumamış	Çalışamaz durumda	6	Terzilik, El dikiş, Nakış işleri, Perde Dikimi	Girmiyor	6.500 AF 300 TL
4	53	3	İlkokul	Vefat Etmiş	5	El Örgüsü İğne Oyası, Havlu Kenarı, Şal	Girmiyor	5.000 AF 250 TL
5	40	7	İlkokul	Serbest Meslek (Şoför)	7	Terzilik, El dikiş, Nakış işleri, Perde Dikimi	Eşinin Geliri	12.000 AF 600 TL
6	48	5	Okumamış	Vefat Etmiş	5	Bayan Kuaför Salonu	Girmiyor	5.600 AF 280 TL
7	59	Vefat Etmiş	İlkokul	Vefat Etmiş	6	Terzilik, El dikiş, Nakış işleri, Perde Dikimi	Girmiyor	6.500 AF 320 TL
8	38	6	Ortaokul	Öğretmen	3	Bayan Kuaför Salonu	Eşinin Maaşı	22.000 AF 1.100 TL
9	35	0	Lise	Evlenmemiş	4	Bayan Kuaför Salonu	Girmiyor	7.000 AF 350 TL
10	56	5	Okumamış	İşçi	6	Hayvancılık, Tavukçuluk, Yumurta Satışı, Tavuk Satışı	Eşinin Maaşı	21.000 Af 1.050 TL

. Çalışmada görüldüğü üzere görüşülen 10 mikro kredi kullanıcının yaşları 35 ila 59 arasında değişkenlik görülmektedir. Mikro kredi kullanıcıların 5'i okumamış, 1'i ortaokul, 3'ü ilkokul, 1'i lise mezunudur. Kadınların 6'sı evli, 4'ü bekardır. Bekar olan kadınların 1'i hiç evlenmemiş ve 3 kadının eşleri ise uzun müddet önce vefat etmişlerdir.

Mikro kredi kullanıcılarının 10 kadından 8'i çocuk sahibi olup çocuk sayılarının 3 ile 7 arasında değiştiğini göstermektedir. Mikro kredi kullanıcısı kadınlardan birinin çocuğu uzun süre önce vefat etmiştir. Kadınların eşlerinin yaptıkları meslekler incelendiğinde ise, 3'ünün vefat ettiği, 2'sinin çalışamaz durumda, 1'inin serbest mesleklerde çalıştığı, 2' sinin işçi olduğu ve 1'inin de öğretmen olduğu görülmektedir. 9 numaralı mikro kredi kullanıcısı kadın hiç evlenmemiş olarak değerlendirilmiştir.

10 Kadının hangi nedenlerden dolayı mikro krediyi kullandıkları sorulmuştur.10 kadın da mikro kredi kullanımının özgüven, değer artışı, psikolojik yoksulluktan kurtulmak, eşlerinden bağımsız hareket edebilmesi, temel ihtiyaçlar dışındaki istek ve ihtiyaçların karşılanması ve psikolojik olarak kendisini iyi hissetmek, aile bütçesine katkıda bulunabilmeleri, ekonomik olarak eşlerinden bağımsız hareket edebilmeleri ve kimseye muhtaç olmadan yaşam sürebilmeleri için bu krediyi aldığını demiştir. Mikro kredinin amacı yoksul kadınların kurtulmasını sağlamaktır.

1 numaralı kullanıcının mikro krediye karşı algısı ise onu yoksulluktan kurtaran bir araç niteliğindedir. Mikro kredinin çıkış sebebi yoksulluğu önlemek çocukların ve kadınların rahat bir hayat sürmelerine yardımcı olmak olduğunu anlatan kullanıcı 1'ın mikro krediye olan bakış açısıyla aynı olduğu görülmüştür.

"Ben eşim rahatsızlanınca zaten az çok yumurta satıp gelir elde ediyordum. Sadece 15 tane tavuğum vardı ve 3 tane de horozum. Onların verdiği yumurta ile günlük gelir elde ediyordum. Başkalarını bilmem ama eğer ben çalışmazsam o gün açım ve çalışmak zorundayım. Mikro kredi sayesinde kazancım arttığı için mutluyum ve şimdi 82 tavuk sahibiyim."

Kullanıcı 1 çalışmayı bir zorunluluk olarak görüp başka bir çaresinin olmadığını düşünmektedir. Özellikle çalışmayı bir zorunluluk olarak nitelendirmesi bu düşünceyi desteklemektedir.

Görüşmeler sırasında konuşma tarzı ve verdiği cevaplara göre hayatından memnun olmadığı kullanıcı 1, mikro krediyi son çaresi olduğunu ve evini geçindirme sorumluluğunun kendisine ait olduğunu belirtmektedir. Bu kullanıcı için mikro krediyi alma sebebi ise geçimini temin etmek ve başkalarına muhtaç olmadan yaşamaktır. Hayatına yeni bir yön veren en büyük destekçilerinden biri olmuştur.

Kullanıcı 9'a göre mikro krediyi psikolojik yoksulluktan kurtulmak için almıştır.

"Çocukken ailem İran'a taşındı, orada yaşamaya başladık. 7 yıl önce tüm ailemi kazada kaybettim. Büyük bir bunalım içerisindeydim. Evde oturmak psikolojimi çok olumsuz etkiliyordu. Bir şeylerle uğraşmam, kafamı dağıtmam lazımdı. Afganistan'da mikro krediyi duydum ve taşındım. Hemen başvurup aldım. O para ile bir bayan kuaför salonu kurdım. Psikolojik yardım sürecinde benim için mikro kredi en büyük destekçilerinden biri oldu."

Bu kullanıcının anlattığı durum, kadınların iş yapmasına atılması hayatın aslında başka bir durumudur. Bu kullanıcı için kredi almak onun hayatını psikolojik yoksulluktan kurtarmıştır. Mikro kredi ile yaşamanın güzelliğini gören kullanıcı, mikro krediden çok memnun kalmıştır.

Evi geçindirme sorumluluğunun kime ait olduğunun belirlenmesi amacıyla, görüşülen kadınlara eşinin mesleği ve haneye mikro kredi ile yapılan iş dışında herhangi bir gelir girip girmediği sorusu yöneltilmiştir. 10 kadından 6'sı hanesine mikro kredi dışında bir gelirin daha girmediğini belirtmiştir. Böylelikle evi geçindirme sorumluluğunun kendilerine ait olduğunu belirtmişlerdir. 10 kadından 4'ü ise gelirin eşi tarafından elde edildiğini belirtmiştir. Tablo 4'te görüldüğü üzere kredi kullanıcısı 10 kadından altısının (1,3,4,6,7 ve 9 numaralı katılımcılar) evine başka bir gelir girmemektedir.

Evi geçindirme sorumluluğu tamamen kendilerine ait olmaktadır. Yapılan çalışmada mikro kredi kullanıcısı 10 kadından bu altısının ekonomik durumu en kötü olduğu görünmüştür. Bu kadınların hanelerine giren gelir düzeyi ise asgari ücretin neredeyse yarısıdır (250 ila 350 TL arası). Diğer mikro kredi kullanıcılarından farklı olarak ancak tüm temel ihtiyaçlarını (barınma, giyecek, yiyecek vb.) karşılayabilmektedirler.

Mikro kredi ile yaptıkları gelir getirici faaliyetle ihtiyaçlarını karşılayabilen bu kullanıcılar, literatürdeki kadın reisli haneler tanımı içerisine girmektedir ve bu hanelerde yoksulluk oranlarının, erkek reisli hanelere göre daha fazla olduğu belirtilmiştir. Buvinic ve Gupta'ya (1997) göre bu ilişkiyi ele alan 61 çalışmadan 38'inde kadın reisli hanelerin yoksulluğunun daha yüksek oranda olduğu, 15'inde ise belli tip kadın reislerde ya da belli yoksulluk göstergeleri için yoksulluğun daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Kadın reisli haneler erkek reisli hanelerden daha fazla çalışmaya meyillidir. Bu kadınların çoğunluğu kazançlarının büyük bölümünü hanenin ortak kazanç havuzuna koymaktadır (UNDP reports, 1995, s. 73; 78).

Gençliğinden bu yana çalıştığını belirten kullanıcı 4, evini geçindirme sorumluluğunun kendisine ait olduğunu dile getirmiş olup mikro kredi kullanmadan önce yaptığı iğne oyası, havlu kenarı, şal ve el örgüsü gibi ürünleri satıp gelir elde ettiğini söylemiştir. Ancak gerçek anlamda çalışma hayatına eşinin vefatından sonra başlamıştır. Kullanıcı 4, önceleri herhangi bir sermaye sahibi olmadığı için malzeme alamadığından ve çok küçük miktarlarda gelir elde edebildiğinden bahsetmiştir. Mikro kredi onun için sermaye kaynağı olmuştur.

"Eşim hayattayken de eve ekonomik olarak katkı sağlamak için el örgüsü, şal ve havlu kenarı gibi ürünleri yapıp komşulara satıyordum. Az da olsa ekonomik sıkıntılarımı çözmeme katkı sağlıyordu. Ancak eşim vefat ettikten sonra evimi geçindirme sorumluluğu kendime ait olduğu için o zaman çalışmak zorunda kaldım. Sermayem yoktu, mikro kredi ile sermaye kaynağımı oluşturdum ama geri ödemelerde sıkıntı yaşıyorum."

Bu katılımcı, aldığı mikro krediyle satın aldığı hammaddeleri kullanarak evde yaptığı el işi ürünlerini satılmak üzere elde ettiği gelir ile günlük yaşamını sürdürmekte, bazen geri ödemeleri yaparken zorlandığını dile getirmiştir. Okula devam eden üç çocuğunun bulunduğunu ve başka hiçbir yerden gelirinin olmadığını belirten bu kullanıcı için el işlerini satabilmenin çok mühim olduğunu söylemiştir. Satışlarını artırmaya çalışan bu kullanıcı görüşme sırasında yapmış olduğu bu ürünler için sipariş isteyenleri kendisine yönlendirme hususunda ricada bulunmuştur.

"Benim başka hiçbir yerden gelirim yok. Okula giden üç çocuğum var. Onların okuması lazım. Bazen satış yapamıyorum. Bu yüzden geri ödemelerde sıkıntı yaşıyorum. Haftalık geri ödeme günü geldiğinde bazen param olmuyor, ben de başka birinden borç alıp ödemeyi yapıyorum. Çalışmak zorundayım."

Okuyan üç çocuğunun, ailesinin geçindirmek zorunda olduğunu söyleyen kullanıcı, kullanıcı1'e göre yoksulluğu daha şiddetli yaşamaktadır. Yoksulluğu bu denli şiddetli yaşamasından dolayı, içine kapanık bir ruh hali sergilemekte ve soruları yanıtlarken çekingen bir tavır almaktadır.

Yoksullukla mücadeleyi bırakmamış olmasına rağmen, büyük hayalleri olmadığından bahseden bu kullanıcının en büyük hayali ise çocuklarının okuyup birer meslek sahibi olmalarıdır. Kullanıcı 3, el dikişi, nakış işleri ile perde dikimi yapmaktadır. Görüşme sırasında kullanıcı 3, ilk önce mikro kredi ile herhangi bir iş yapma fikrinin bulunmadığını belirtmiştir. Mahallesinde bulunan yakın komşuları mikro kredi kullanmasını tavsiye etmişlerdir.

"Bundan 5 sene önce el dikişi, el örgüsü yapıp komşularımın evine temizlik yapmaya gidiyordum. Öylece günlük gelirimi sağlamış oluyordum. Dikiş makinesinde dikmeyi biliyordum ama dikiş makinesi almaya param yoktu. Bir gün komşularımın birisinin evine temizlik yapmaya gittim orada mikro krediyi öğrendim. Daha önce inanmamıştım sonra büyük oğlum ile birlikte gittik ve başvuru yaptım. 50000 AF borç verdiler ve haftalık 350 AF ödemem lazımdı. O para ile dikiş makinesi aldım ve işe başladım."

Kullanıcı 3'ün anlattıkları, her bir mikro kredi kullanıcısının aldıkları krediyi derhal gelir getirici bir faaliyette kullanılması şartı ile verildiği görüşüne sahip olduğu yönünde değerlendirilmiştir. Kullanıcı 3 bir anda kendi işinin sahibi olduğunu ve bundan çok memnun olduğunu anlatırken bundan sonra evinin tüm sorumluluğunu sırtladığını belirtmektedir.

"Geri ödemelerde ilk kez mikro kredi aldığım da sıkıntı yaşadığım oldu, geri ödemelerin yapıldığı günlerde gergin oluyordum daha sonra dikmiş olduklarımı satıp haftalık borcumu ödüyorum. Artık geri ödemelerde sıkıntı yaşamadığım için geri ödemelerin yapıldığı günlerde gergin olmuyorum. Hiç aklımda yokken iş sahibi oldum, Komşularımın evine temizliğe gitmeye ihtiyaç duymuyorum, aylık gelirimi kendi işimden kazanıyorum ve bundan gurur duyuyorum."

Konuşulan diğer mikro kullanıcılarına göre daha özgüvenli ve neşeli bir çizgi çizen kullanıcı 3 kendisinin bu başarısından hoşnut olduğunu dile getirmiştir. Fakat kullanıcı6 mikro kredi almadan önce işçi olarak bir başkasının yanında çalıştığını ancak kendi işinin patronu olmak istediği ve dükkân açabilmesi için mikro kredi kullandığını belirtmiştir.

"Mikro kredi almadan önce sadece işçi olarak bayan kuaför salonunda çalışıyordum. İşi öğrendikten sonra arkadaşımdan 17.000 AF borç aldım ve o para ile kendime kuaför malzemeleri aldım. Komşularım düğünlerinde bana geliyorlardı ve ben onlara makyaj yapıyordum, öyle para kazanmaya başladım ve borcumu ödedim. Daha sonra kuaför salonu açmaya karar verdim. Mikro krediyi ilk o zaman aldım. Ancak sonra işlerim istediğim gibi gitmedi. Haftada üç beş tane müşteri geliyordu. Daha sonra kuaför salonuma müşteri gelmemeye başladı. Kirayı ödeyemeyecek duruma gelince bu salonu kapatmak zorunda kaldım. O zamandan aldığım mikro krediye hala borcum var. Orası kapanınca taksitleri ödeyemedim."

Kullanıcı6'nın iş hayatında başarıyı yakalayamaması ortaya çıkan vahameti göstermektedir. Mikro kredi verilen kadınlara herhangi bir eğitim verilmemektedir. Yapacak oldukları işi iyi bildikleri düşüncesiyle kredi verilmektedir. Fakat bazen istenmeyen durumlarda ortaya çıkmaktadır. Görüldüğü üzere kullanıcı 6, bayan kuaför salonu açmış, ancak diğer benzeri işyerleri ile rekabet edemediği için iş yerini kapatmak zorunda kalmıştır. Elindeki tüm kaynakları bu işyerini açmak için kullanan ve bu yüzden aldığı mikro kredinin taksitlerini ödeyemeyen kullanıcı 6 oldukça zor durumda olduğunu ifade etmektedir.

"Elimde tek kalan kuaför malzemeleri oldu. Şimdi tekrar evimde yapmaya devam ediyorum. Ama buradan elde ettiğim gelir ise çok az. Buradan en fazla ayda 5.600 AF (280 TL) geliyor. Mikro krediye olan borcum hala devam etmekte. Onu da bir türlü ödeyemedim. Ancak geri ödemeler için çalışmak zorundayım. Bazen mikro kredi aldığım için pişmanlık duyuyorum."

Kullanıcı 6, yoksullukla olan mücadelesinde mikro kredi alarak başarılı olmaya çalışmış, ancak işlerinin yolunda gitmemesi sonucunda aldığı borcu da ödeyememiş ve yeni bir yoksulluk sarmalının içine girmiştir. Bu nedenle mikro kredi aldığı için bazen pişmanlık duyduğunu dile getirmektedir. Kullanıcı 6'nın yaşadığı bu talihsiz durum aslında mikro kredinin olumsuz yanlarını da desteklemektedir. Fakat şu kadarı var ki iş hayatının hem olumlu hem de olumsuz tarafları elbette vardır. Başarısız olma riskini en alt seviyeye indirebilmek için yapacakları işlerinde önceden bilgilendirmek ve girecekleri rekabetlerdeki riskler hakkında bilgilendirmenin faydası vardır.

Evinin bütün ihtiyaçlarını kendisi karşıladığını söyleyen diğer bir mikro kredi kullanıcısı olan kullanıcı 7 ise, 15 sene önce eşini ve 2'i çocuğunu savaşlarda kaybetmiştir. Tek gelir kaynağının dikiş, nakış işleri ve perde dikimi yapmak olduğunu belirtmiştir. Aldığı mikro krediyi dükkânı için lazım olan araç ve gereçleri alabilmek üzere sermaye olarak kullanmış ve kendi işinin sahibi olmuştur. Daha sonraları perde dikimini artıran kullanıcı, satışlarının artmasının mikro kredinin onun sermayesini artırmasında çok önemli olduğunu belirtmiştir.

"İlk önceleri evde nakış ve dikiş yapıyordum. Ama yeterli kazancım olmuyordu. Sonra mahalledeki komşulardan mikro krediyi duydum. Hemen almaya karar verdim. Dükkân açtım ve kendi işim oldu. Burada perde dikimine başladım ve gelirim çok arttı. Kendi ayaklarımın üstünde duruyorum, Şimdi kimseye muhtaç değilim.

Mikro kredi hayatımda büyük değişiklikler yaptı, en çok ekonomik sıkıntılarımı çözmeme katkı sağladığı için mikro kredi almaktan memnunum."

Kullanıcı 7 en büyük arzusu olarak kimseye muhtaç olmadan bir yaşam sürebilmeyi belirtmiştir. Mikro krediye sahip olmadan önce kazandığının üç kuruştan fazla olmadığını ve mikro kredinin hayatına çok iyilikler getirdiğini söylemiştir. Görüldüğü gibi kullanıcı 7 mikro kredinin kendisine sağladığı bu imkândan mutluluk duyduğunu belirtmiştir. Görüşülen 10 kadın arasında durumu en kötü olan 3 kadın mikro kredinin kendileri için yaşama tutunmalarını sağlayan bir umut olduğunu söylemiştir. Bu kadınların kimseye muhtaç olmada yaşamalarına imkân verilmiştir. Tablo 4'den anlayacağımız üzere kadınların kazanmış oldukları gelir asgari ücretin yarısıdır. Kullanıcı 4 çocuklarının da bakımında üstlendiği için en yoksul kullanıcıdır. Kullanıcı7 elde ettiği geliri kendi ihtiyaçlarına harcarken, kullanıcı 4 elde ettiği gelirle hem kendi hem de çocuklarının gereksinimlerini karşılamaya çalışmaktadır. Bundan ötürü bu ailenin kişi başına düşen geliri azalmaktadır.

Görüşülen 10 kullanıcıdan geriye kalan 4'ü (kullanıcı 10, 8, 5 ve 2) ise mikro krediyi evin gelir seviyelerini artırmak ve kendi ihtiyaçlarını karşılanmak için aldıklarını belirtmiştir. Bu kullanıcılar için mikro krediyi almaya karar verme sürecinde her iki durum da etkili olmuştur. Bu kadınlar üzerinde ev geçindirme sorumluluğu az seviyede görülmektedir.

Fakat bulundukları kötü ekonomik durumlarını daha iyi şartlara getirebilmek için mikro krediyi almışlardır. Kullanıcı10 bu durumu şöyle anlatmaktadır;

"Mikro kredi almadan önce sadece eşimin maaşı ile geçiniyorduk ancak çocuklarımın ya da kendimin bir ihtiyacı olduğu zaman bunu eşime söyleyemiyordum. Şimdi ona haber vermeme bile gerek kalmadı. Ayrıca, mikro kredi sadece bana değil çevreme de faydalı."

Kullanıcı 10, eşinin evin temel gereksinimlerini karşıladığını fakat kendisinin ve çocuklarının gereksinimleri olduğunda bunu kocasına söylemekten çekindiğini belirtmiştir. Bunun için temel gereksinimler dışında çok gerekli olmayan ve lüks olarak anlaşılan gereksinimler ikinci planda kalmaktadır.

"Mesela, evimde televizyon yoktu, bu gördüğünüz televizyonu yumurta ve 5 tavuğumu satıp aldım, mikro kredi sayesinde 150 tavuk ve iki inek sahibiyim."

Elde edilen sonuçlara göre; kadınların kazanmış olduklarını aileleri için büyük bir katkı olarak dile getirmişlerdir. Kadınlar lüks bir hayat yaşamak için çalıştıklarını söyleselerdi aslında, temel ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Mikro kredi çoğunlukla kadınlara ve çocuklara büyük fayda sağlamıştır. Bu açıdan Muhammed Yunus'un bu krediyi niye kadınlara verdiği açıkça görülmektedir. Muhammed Yunus'a göre kadınların almış oldukları krediyi başta çocukları ve ailenin rahat etmesi için harcadığını fakat erkeklerin ise bu konuda daha zayıf olduklarını söylemiştir.

Bu konuda Pahl (1983), ailedeki finansal kaynakların kullanımı ve dağıtımı ile ilgili olarak kontrol, yönetim ve bütçeleme arasında bir ayrım yapmaktadır. Erkekler kontrol ederken kadınlar yönetmektedir. Özellikle düşük gelirli hanelerde kadınlar finansal kaynakları yönetmek zorunda kalmaktadır. Bu da bir yük getirmektedir; çünkü temel ihtiyaçları karşılayacak yeterli para bulunmamaktadır. Diğer yandan erkekler hane geliri yüksekken parayı yönetme eğilimindedir. Harcama örüntüleri de toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dayanmaktadır. Kadınlar parayı kendi özel tüketimleri için değil, yiyecek, çocukları, okul masrafları vb. için harcamaktadır. Erkekler ise kendi harcamaları ve boş zaman aktiviteleri için kullanma eğilimindedir.

Kullanıcı 8; başka mikro kredi kullanan kadınlar gibi kendisine ait bir iş yerine sahip olduğunu şu cümlelerle anlatmıştır.

"Eşim öğretmen, çalışmamı istemiyordu, ama ben çalışmak çok isterdim. Evde huzursuzluk doğar diye dile getiremiyordum, ancak bütçesi yetmeyince izin vermek zorunda kaldı. Mikro kredi bana kendime ait bir yerim olma duygusunu yaşattı. Bu bayan kuaför salonunun tüm sorumluluğu bana ait. Bir de işimi yaparken kafamı dağıtıyorum, bu da kendimi iyi hissetmemi sağlıyor. Zaman zaman müşteri çok olmasa da yine de çok şükür."

Kullanıcı 8'in ifadesine göre çalışmak istediğinde eşiyle ve eşinin ailesiyle büyük sıkıntılar yaşadığını, çalışmak isteyince karşı çıktıklarını dile getirmiştir. Ancak ailesine ekonomik açıdan destek olunca rahatladığını belirtmiştir.

Mikro kredi ile yaptığı işten olumlu sonuçlar alan kullanıcı psikolojik olarak da kendine özgüvenin geldiğini tüm sorumlulukların ona ait olması kendisini daha iyi hissettiğini söyleyen kullanıcı halinden çok memnun olduğunu dile getirmiştir.

Yapılan görüşmelerde kadınların özellikle ekonomik açıdan katkı sağladığı için eşlerinin olumlu düşündüğünü belirtmiştir. Mikro kredi kullanan kadınların hayatlarında ekonomik açıdan bir gelişme algıladığına ilişkin bu sonuçlar, bu konuda daha önce yapılan araştırma sonuçlarını desteklemektedir (Parveen ve Chaudhury, 2009; Sultana ve Hasan, 2010).

Bir başka mikro kullanıcısı olan Kullanıcı5 diğer kadınlara göre daha avantajlıdır çünkü bir dükkâna sahiptir. Bu dükkanında perdecilik yapan kullanıcı girişimcilik kredisi almaktadır. 13 seneden beri perdecilik yapan kullanıcı daha önce 7 yıl işçi olarak bir başkasının yanında çalıştığını ancak kendi işinin patronu olmak istediği için mikro kredi kullandığını belirtmiştir. Dükkân sahibi olabilmek için bir miktar paraya sahip olan mikro kredi kullanıcısı dikiş makinelerini aldığını ve krediden memnun olduğunu söylemektedir. İşlerinin iyi gitmesiyle dükkanını büyütmeyi hedeflemektedir. Bu kullanıcı her kadının çalışmasının lazım olduğunu söylemektedir.

"Daha fazla miktarda mikro kredi verilirse dükkânı büyütmeyi ve büyük bir işyerine dönüştürmeyi planlıyorum. Mikro kredi hayatımda değişiklikler yaptı. Kendime olan özgüvenim arttı. Bazı konularda tek başıma kararlar alabiliyorum. Ama en çok ekonomik sıkıntılarımı çözmeme katkı sağladığı için mikro kredi almaktan memnunum ve kadınların eve kapanması da doğru bulmuyorum, çalışıp kazansınlar. Mikro kredi bunun için çok iyi bir fırsat

Kadınların çalışması gerektiği yönündeki düşüncelerini net bir biçimde dile getiren ve ortaya koyan kullanıcı 5, umudunu yitirmemiş ve çalışmaya can atan bir profil sergilemiştir. Aldığı mikro kredi ile istediği sonucu yakalayan kullanıcıya göre her istekli kadın iş yaşamında başarılı olabilmektedir. Fakat kendisinin bu denli çalışmasında 7 yıllık perde dikme deneyimininde payının büyük olduğunu dile getirmiştir.

En son görüşülen mikro kredi kullanıcısı; kullanıcı 2, mikro krediye başvurma nedeninin yoksulluktan kurtulmak olduğunu ve eşinden bağımsız hareket edebilmesi, kendi ve çocuklarının ihtiyaçlarını alabilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu kullanıcı, aile bütçesine katkıda bulunabilme ve kendi ihtiyaçlarını eşine sormadan alabilme olanağını elde etme motivasyonuyla hayvancılık, süt, tereyağı ve yoğurt satışı gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Eşinden herhangi bir maddi talepte bulunmuyor oluşu kullanıcı için çok önemlidir.

"Eskiden eşim ev içerisindeki kararlarda pek bana sormazdı. Çoğu zaman tek başına karar verirdi. Dilediklerimi söyleyemiyordum, özgüvenimi kaybetmiştim. Eve ekonomik olarak katkı sağlamak için mikro kredi aldım. Eşimin haberi yoktu, az çok kazandığım zaman eşime söyledim, çünkü evde huzursuzluk olurdu. Şimdi kazandığım ile evimin ve kendimin ihtiyaçlarını giderebiliyorum, artık evde ortak karar alıyoruz, bu da beni mutlu ediyor."

Kadınlar ile yapılan söyleşide ekonomik olarak eşlerine bağlı olmadan hareket edebilişleri çokça dile getirilmiştir. Kadınlar eşlerinin kendileri üzerindeki ekonomik üstünlüğünü kırmaktan dolayı çok mutludurlar. Eşlerinin ekonomik üstünlüğünün altında ezilen her istediğini konuşamayan bir hak sahibi olamayan ihtiyaçlarını alamayan dilediğini giyemeyen her işinde eşine bağlı olan kadınlar bu sayede ekonomik bağımsızlığına kavuşmuştur.

Yapılan görüşmelerde kadınların söz hakkının artmasının yanı sıra özgüvenlerinin de arttığı belirlenmiştir. Kendi gelirlerini elde etmiyor iken eşlerinden para alan kadınlar, kullanıcı 2'nin de belirttiği gibi artık evinin ve kendi ihtiyaçlarını giderebilmektedirler.

Evlerinde sadece ev işi yapmak ve çocuk bakmak dışında da kadınlara yeni bir statü verilmektedir. Görüşülen kadınların hiçbiri eşlerinin eve getirdiği para ile geçinmeyi ve evde oturmayı doğru bulmamaktadırlar. Bangladeş'in Pachagarh bölgesindeki Grameen Bankası'ndan mikro kredi kullanan 250 kadın üzerinde yapılan bir araştırmada, mikro kredi uygulamasının kırsal bölgedeki yoksul kadınların ve ailelerinin refahının iyileştirilmesindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcılardan %85'i gelirinin artığını, %84'ü özgüveninin arttığını, %70'i aile refahının arttığını ifade etmiştir (Ahmed ve diğ., 2011). Bu sonuç, mikro kredi uygulamasının kadınların özgüven duygusunu da güçlendirdiğini göstermektedir. Bu çalışmada görüşülen mikro kredi kullanan kadınlardan biri, mikro kredi kullanmadan önce evinde fikrini belirtmekten çekindiğini, ancak mikro kredi alıp kendi parasını kazanmaya başladıktan sonra kendini bu konuda daha iyi hissettiğini dile getirmiştir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

8.1. Sonuç

Kadın yoksulluk oranının düşmesinde kullanılan mikro kredi çalışmasının denemelerinde yapılan araştırmada Afganistan'da mikro kredi alan kadınların yoksulluğunu azaltmadaki etkisi nitel araştırma yöntemiyle denenmiştir. Nitel araştırma, Afganistan'da faaliyet gören MISFA'dan kredi kullanan kadınlar ile yapılmıştır. Araştırmada görülmüştür ki mikro kredi kullanan kadınlar kredi kullanmaya başladıktan sonra sosyal ve ekonomik olarak hayatlarında olumlu bir yönde değişiklik algılamaktadır. Bu sonuç literatürdeki diğer sonuçlarla benzerlik taşımaktadır (Ahmed ve diğ 2011; Sharif, 2004, Hashemi, 1996; Hoque ve Itohara, 2008).

Görüşülen 10 kadına mikro krediyi hangi amaç için aldıkları sorusu sorulmuştur. 10 kadın da mikro kredi kullanımının özgüven, değer artışı, psikolojik yoksulluktan kurtulmak, eşlerinden bağımsız hareket edebilmesi, temel ihtiyaçlar dışındaki istek ve ihtiyaçların karşılanması, psikolojik olarak kendisini iyi hissetmek, aile bütçesine katkıda bulunabilmeleri, ekonomik olarak eşlerinden bağımsız hareket edebilmeleri ve kimseye muhtaç olmadan yaşam sürebilmeleri için krediyi aldığını söylemiştir. Mikro kredinin veriliş nedeni kadınların yoksulluktan kurtulmasını sağlamaktır. Almış oldukları mikro krediler ile genellikle el örgüsü yapımı, tavukçuluk, hayvancılık, terzilik ve bayan kuaför salonu işletmeciliği faaliyetleri içerisinde yer almaktadırlar. Bu işleri yapıp üretip satan kadınların ekonomiksel durumu günden güne iyiye gitmektedir.

Araştırmada görülmüştür çalışan kadınların yapmış oldukları işler gelir durumun az ve çok olmasını etkilemiş (kadın kuaförü, terzilik, penye ve perde dikimi vb.) bu işleri yapanların daha iyi gelir aldığı tespit edilmiştir. Görüşülen mikro kredi kullanıcılarının elde ettikleri geliri azaltan faktör iş veya faaliyetlerinin birbirleri ile neredeyse aynı olmasıdır. Piyasada büyük bir rekabet oluşmasına yol açmıştır. Mikro kredi projesinin yıldan yıla artan özelliği ile kadınların işlerini büyütebilmesi için uzun süre kredi alamsı gerekmektedir. Bundan dolayı; AMA (Afghanistan Microfinance Assosiation (2013) yapmış olduğu araştırmada mikro kredi programından, uzun zamandır kullananlar ile daha kısa zamandır kullananlara göre daha verimli olduğu tespit edilmiştir. (MISFA, SEEP, SAMN, 2013).

Araştırmada mikro kredi kullanan kadınların çoğu kazançlarını ailelerinin ihtiyaçlarını gidermektedir. Bu kredi özellikle çocuklara ve kadınlara fayda sağlamıştır. Muhammed Yunus'a göre kadınlar çocuklarına ve ailesi için daha fedakâr olmakla birlikte erkekler bu konuda daha cesaretsiz olduğunu dile getirmiştir. Diğer taraftan, özgüven, değer artışı, psikolojik yoksulluktan kurtulmak, eşlerinden bağımsız hareket edebilmesi, temel ihtiyaçlar dışındaki istek ve ihtiyaçların karşılanması ve psikolojik olarak kendisini iyi hissetmek gibi mikro kredinin kadınlar üzerinde diğer etkileri olduğu da görülmüştür.

Bangladeş'in Pachagarh bölgesindeki Grameen Bankası'ndan mikro kredi kullanan 250 kadın üzerinde yapılan bir araştırmada, mikro kredi uygulamasının kırsal bölgedeki yoksul kadınların ve ailelerinin refahının iyileştirilmesindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda katılımcılardan %85'i gelirinin artığını, %84'ü özgüveninin arttığını, %70'i aile refahının arttığını ifade etmiştir (Ahmed ve diğ., 2011). Bu sonuç mikro kredi uygulamasının kadınların özgüven duygusunu da güçlendirdiğini göstermektedir. Bu çalışmada görüşülen mikro kredi kullanan kadınlardan biri, mikro kredi kullanmadan önce evinde fikrini belirtmekten çekindiğini, ancak mikro kredi alıp kendi parasını kazanmaya başladıktan sonra kendini bu konuda daha iyi hissettiğini dile getirmiştir.

Son olarak, mikro kredi uygulaması, Afganistan'da yoksulluğun azaltılmasını sağlayabilme gücünü gösteren bir uygulamadır. Fakat yoksullukla başa çıkmak kişilere ve mikro krediye bırakılmamalı, bu proje Afganistan devletinin yoksulluktan kurtulma politikasının bir parçası olarak görülebilir.

8.2. Öneriler

Yoksulluk tek bir boyutu olan bir sorun değil, çok boyutlu ve içerisinde sağlık başta olmak üzere eğitim, ekonomi, işsizlik ile sosyal ve kültürel birçok unsuru bulunduran bir sorundur. Eğitim düzeyinin yetersiz olması yoksulların iş bulma şansını ve yaşam kalitelerini artıracak bilgiye erişim kabiliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Afganistan 'ın güncel nüfusuna ilişkin tahminler 30 milyon ile 36 milyon arasında değişmekte ve çalışabilir nüfusun 13 milyon kişi civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kırsal nüfusun yaklaşık yarısı yılın belirli kesimlerinde erişilemeyen bölgelerde yaşamaktadır. Elverişli sağlık ve eğitim servislerinden yoksundur.

Afganistan’da yetenekli iş gücü sıkıntısı çekilmekte olup okuma ve yazma oranı yaklaşık olarak %30 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu sebepten dolayı Afganistan eğitim ve sağlık yoksulluğunu daha şiddetli yaşamaktadır. Yoksulluğun azaltılmasında seçilecek hedef kitlelerden en önemlisi olan kadınların, eğitim seviyesinin yükseltilmesi, mesleki bilgisi olmayanlarının öncelikle meslek edindirme kurslarına yönlendirilmesi, yoksulluğunun azaltılması gerekmekte ve ülkenin gelir dağılımının iyileştirilmesinde kadınlar önemli politika aracı olmalıdır. Kişi bazında eğitim gelir artırıcı bir unsurdur.

Böylece herhangi bir meslek alanında eğitim alan kadınların, kullandıkları kredi ile hem yoksulluktan kurtulmaları hem de kredilerini daha rahat ödemelerini gerçekleştirebilirler. Aslında mikro kredi projesi yoksullukla bir mücadelenin parçası olarak görülebilir Bu sebep den dolayı; kadınların işgücüne katılımı hem ekonomik hem de sosyal açıdan kalkınmayı sağlanmalıdır.

Barış ve istikrarın sağlanması en öncelikli hedef olsa da Afganistan'daki herhangi bir uzun vadeli politika, mikrofinans sektörüne sürekli destek vermeyi içermelidir. Dahası, Afgan hükümetinin en üst düzey yetkilileri, yoksulluğu azaltmak ve ülke çapında daha fazla iş ve gelir fırsatları yaratmak için bir araç olan mikro finansmana tüm desteğini ulusal ölçekte Afgan halkıyla paylaşmaya teşvik edilmelidir. Kadınların katılımı için daha fazla fırsat doğurabilecek ekonomik faaliyet alanları araştırılmalıdır. Şu an ki duruma göre, güçlü kültürel kısıtlamalar nedeniyle Afgan kadınları, halı dokumacılığı, dikiş, nakış ve el sanatları esnafı olabilmeyle sınırlıdır.

Sonuç olarak, aynı ürünleri üreten kadın girişimciler arasındaki rekabet sertleşmekte ve böylesine kadınlara yönelik faaliyetler için ekonomik getiri azalmaktadır. Bu nedenle, Afganistan'daki politikalar, mikrofinans gibi programlara, iş yaratan, gelir yaratan ve ülkenin en az kullanılmış kaynağına, yani kadınlarına yatırım yapmalıdır. Bugünün başarılı kadın müşterileri, gelecek nesillerin eğitiminde daha fazla tasarruf ve katkı gücüne sahip olan ailelere aittir ki Afganistan'ın gelecekteki başarısı bu ailelerin elindedir.

KAYNAKÇA

Andersen, E. Ve Kantor, P. (2010). Building a viable microfinance sector in Afghanistan

Ahmad, S. ve Berg, J. (2011). Law of Afghanistan, third Edition

Ayyıldız, S. (2010). İşsizlik ve yoksullukla mücadelede mikro kredi uygulaması, Doktora Tezi

Aytaç, H. (2011). Dünya'da ve Türkiye'de yoksulluğun özgün yapısı ve yoksullukla mücadele

Asia microfinance analysis and benchmarking, (2009). Microfinance information exchange

Altay, A. (2007). Küreselleşen yoksulluk olgusunun önlenmesinde mikro finansman yaklaşımı

Akgül, A. (2007). Türkiye'de Mikro Kredi Uygulaması

Adaman, F. ve Bulut, T. (2007). Diyarbakırn'dan İstanbul'a 500 milyonluk umut hikayeleri

Aktan, C. ve Vural, Y. (2002), yoksulluk terminoloji, temel kavramleri

Alcock. P. (2006). Understanding poverty

Asian development Bank (2008) finance for poor: microfinance development strategy

Altunışık, R. Coşkun, R. Bayraktaroğlu, S. Yıldırım, E. (2005), Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri, 4. Baskı

Bilim, Y. (2007). Görüşme tekniği ve araştırmalarda kullanımı

Beşinci, M. (2005) Mikro Kredi İle Yoksulluğa Son

Büyüköztürk, Ş. (2002). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı, 2. Baskı

BDDK, (2006) Mikro Girişimcilere Yönelik Finansman Stratejisi: Mikro Finansman

Cambodia Micorfinance Association, (2009). Annual report

CGAP, Fakirlere Destek Amaçlı Danışmanlık Grubu. (2004). Key principles of microfinance

Cohen, M. Ve Burjorjee, D. (2002). Mikrofinansın Etkileri, CGAP, Washington

Christen, R. Lyman, R. Rosenber (2003). Supervision of Microfinance, Washington D.C

Conroy, J. ve Mcguire, P. (2000). The Microfinance phenomenon, The Foundation for Development Cooperation, Brisbane Australia

Çak, D. (2007). Kalkınma finansmanının sağlanmasında mikro kredi yöntemi

Çerçi, T. (2008). Dünyada 980 milyon insan çok yoksul

Deaton, A. (2006). Measuring Poverty

Dünya Bankası, (20015). Global Poverty report

Davis, S. ve Khosla, V. (2006) Taking stock of the microcredit summit campaing, global microcredit summit

Ekiz, D. (2009). Bilimsel araştırma yöntemleri yaklaşım

Forster, S. Duflos, E. Rosenberg, R. (2012). A new look at microfinance Apexes, Journal of Human Development, UNDP's gender-related measures

GCGF, (2015). Microfinance, International finance Corporation

Gulli, H. (1998). Microfinance and Poverty

Harris, D. (2006). State of the Microfinance to Macro change, Microcredit Summit Campaign

Hartungi, R. (2007). Understanding the success foctors of micro finance institution

Hussein, H. M (2009). State of Microfinance in Afghanistan

Husain, J. (2008) Role of microfinance institutions in reducing world poverty

Hermes, N. ve Lensink, R. Financial Development and Economıc Growth

Isern J. (2005). Commercial Banks and Microfinance: Evolving Models of Success, CGAP, Washington D.C

Johnson, S. ve Rogaly, B. (1997). Microfinance and Poverty Reduction

Sociolog, Cambrigde. (2006). Giddens

Smith, A. (2003). Milletlerin zenginliği

Safdari, K. (2013). Support to women productive and income generating activites

Kabakçı, E. ve Günsoy, G. (2012). Mikro kredinin kadin yoksulluğunu azaltmadaki rolü ve Eskişehir uygulaması

Kargı, M. (2011). Kadın yoksulluğu, sosyal güvenlik

Kabaş, T. (2009). Gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun nedenleri ve yoksullukla mücadele yolları

Kitchen, L. R. (1986). Finance for the Developing Countries

Kolari, W.J. ve Rose, S.P. (1995). Financial Institutions, Understanding Managing Financial Services, 5. Baskı

Korkmaz, T. ve Bayramoğlu, F. (2007). Yoksullukla Mücadelede mikrofinans modeli ve mikrofinans kuruluşlarının finansal işlevleri

Larry, R. Maes, R. (2012). State of Microcredit Summit Campaign Report

Latorre. M. ve Vento, G. (2006) mikrofinans

Mayada, M.B., Douglas, H.G. ve Valenzuela, L.(1997). Commercial Banks in Microfinance; New Actors in the Microfinance World, Development Alternatives, USAID

Marguerite, R. (2001). The microfinance revolution, Washington D.C

Okumuş, Ş. (2010). Dünyada ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yokslluğun Azaltılması Teori ve Uygulamalar

Öz, C. Ve Çolakoğlu, C. (2014). Türkiye'de Mikro kredi Uygulamasının Sakarya ili özelinde incelenmesi

Ören, K. Negiz, N. ve Akman, E. (2012). Kadınların yoksullukla mücadele aracı mikro kredi

Özsoy, E. (2003). Kalkınma yoksulluk ikilemi ve Türkiye

Öztürk, N. Öztürk, Y. (2010). Yoksullukla mücadelede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları

Punch, F.K. (2005). Sosyal Araştırmalara Giriş

Parto, S. ve Regmi, A. (2008) A critical assessment of microfinance

Sayid gul, H. (2014). Microfinance investment support facility

Süreyya, E. (2014). Mikro Kredi Kullanan Kadınlar, Şırnak örneği

Shahidur, R. (1998) Fighting Poverty with Microcredit

Sadat, M. Satkowski, C. ve Sarabi, S. (2015). Afghanistan in 2015

Shamshad, Z. (2015) Islamic Microfinance in Afghanistan

Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (1999). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri

Tömen, G. Ve Sarvan, F. (2015). Mikrofinance programlarının kadın yoksulluğu ve girişimciliği üzerine etkileri

Todaro, M.P ve Smith, S., (2003). Economic Development

Unay, C. (1997). Genel İktisat

United states agency international development, USAID. (2013) Afghanistan microfinance association, annual report

World Bank, (2014) Afghanistan Transition Economics Update

Yunus, M. (2002) Grameen Bank, Designed to Open New Possibilities

Yunus, M. (1999) Banker to the poor

Yasin.S (2008) Country Profile Afghanistan; Federal research divison,

StateofMicrocreditSummit,CamaignReport,https://stateofthecampaign.org/read-the-full-2015-report/(Erişim Tarihi: 20.11.2015)

Mikro Finansman Kuruluşları Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı-www.alomaliye.com/ mikro finans kanun taslak.html (Erişim Tarihi: 20.11.2015)

Mikrofinans:sıkçasorulansorular.wwwttb.orgtr/turkce/konferans/mikrofinan.doc(Erişim Tarihi: 20.11.2015)

Küçük ve orta ölçekli işletmelerin yatırımlarında devlet yardımları hakkında kararın uygulanmasına ilişkin tebliğ (tebliğ no:2001/1)-www.treasury.gov.tr

Microenterprise in the first and third worlds- mark schreiner-www.microfinance.com/ English/papers/microenterprise.pdf. (Erişim Tarihi: 11.5.2016)

Eduaction,for,rural,development, UNESCO.www.unesdoc.unesco.org, (Erişim Tarihi: 14.3.2016)

Microfinance investment support facility, http://www.misfa.org.af/ (Erişim Tarihi: 14.3.2016)

https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html (Erişim Tarihi: 25.4. 2016)

Afghanistan investment support agency (AISA)www.aisa.org.af (Tarihi: 3.2. 2017)

Afganistan Merkez Bankasi http://www.centralbank.gov.af(Tarihi: 18.5. 2017)

ÖZGEÇMİŞ

Abdulhamed MUDAREJ

İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Ls.	2013	Rana Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Finansman Bilim Dalı, Kabil
Lise	2005	Sayed Noor M. shah Mina, Afganistan, Kabil

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri/Yılı: 03.06.1987/Faryab-Afganistan, Cinsiyet: Erkek, Yabancı Dil: Türkçe, İngilizce